

คู่มือ

การปฏิบัติงานของเครือข่าย
เพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัย
ความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

สำนักงานปลัดกระทรวง
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

คู่มือ

การปฏิบัติงานของเครือข่าย
เพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัย
ความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

สำนักงานปลัดกระทรวง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

มิถุนายน ๒๕๕๘

คำนำ

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๘ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ดำเนินการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานของเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ตามแนวทางการดำเนินงานเพื่อมุ่งส่งเสริมการชี้วัดสถานการณ์เสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัย และเพื่อให้เครือข่ายในระดับชุมชน ระดับจังหวัด และระดับชาติ มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและเตือนภัยเพื่อลดความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานของเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ดำเนินการ โดยศึกษาเอกสาร งานวิจัยและคู่มือการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานด้านความรุนแรงในครอบครัวและด้านการเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม สังเคราะห์งานทางวิชาการ ขกร่างเนื้อหาในคู่มือการปฏิบัติงานของเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว และรับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายด้านความรุนแรงในครอบครัว ในการนี้ ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเสริม หุตะแพทย์ และรองศาสตราจารย์ ดร.สุรพร เลี่ยนสลาย จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่กรุณาให้คำแนะนำและคำปรึกษา ตลอดจนการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานของเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่หนึ่ง บทนำ ส่วนที่สอง แนวทางการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว และส่วนที่สาม แนวทางการทำงานของเครือข่ายระดับชุมชนเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรง

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารทางวิชาการฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความร่วมมือของเครือข่ายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเครือข่ายในระดับชุมชน

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

 บันทึก

สารบัญ

หน้า

คำนำ	ก
สารบัญ	ก
สารบัญ ภาพและตาราง	ง

ส่วนที่หนึ่ง บทนำ

๑. จุดมุ่งหมาย	๑
๒. ความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว	๑
๓. ความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว	๓
๔. แนวทางการประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว	๑๑
๕. ตัวบ่งชี้สำหรับคัดกรอง/ประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว	๑๔
๖. แนวทางการป้องกันความเสี่ยงความรุนแรงในครอบครัว	๑๕

ส่วนที่สอง แนวทางการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว

๑. แนวทางการเฝ้าระวังความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว	๑๓
๒. แนวทางการเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว	๒๑

ส่วนที่สาม แนวทางการทำงานของเครือข่ายระดับชุมชนเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว

๑. เครือข่ายกับการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัวในระดับชุมชน	๒๕
๒. การทำงานของเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว	๔๐

เอกสารอ้างอิง

๕๑

ภาคผนวก

แบบฟอร์มสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินครอบครัวและชุมชน	๕๕
--	----

สารบัญภาพและตาราง

หน้า

สารบัญภาพ

ภาพที่ ๑ ลักษณะของความรุนแรงในครอบครัว	๒
ภาพที่ ๒ ประเภทของความรุนแรงในครอบครัว	๔
ภาพที่ ๓ อุบัติการณ์ระยะต่าง ๆ ของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว	๘
ภาพที่ ๔ กระบวนการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว	๒๐
ภาพที่ ๕ กระบวนการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว	๒๓
ภาพที่ ๖ ขั้นตอนของการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว	๒๗
ภาพที่ ๗ เครือข่ายระดับชุมชนกับทีมสหวิชาชีพ	๓๖
ภาพที่ ๘ เครือข่ายในระดับชุมชนกับการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว	๔๐
ภาพที่ ๙ ตัวอย่างเครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยระดับจังหวัด	๔๕
ภาพที่ ๑๐ เครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยระดับชุมชน	๔๘

สารบัญตาราง

ตารางที่ ๑ แนวทางการเฝ้าระวังและเตือนภัยเพื่อป้องกันความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว	๒๕
---	----

ส่วนที่ ๑ บทนำ

ปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก ผู้หญิง และความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในสังคมไทยนับวันจะมีระดับความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น และมีลักษณะปัญหาที่ซับซ้อน เป็นผลจากสาเหตุหลายประการที่เชื่อมโยงและกระตุ้นให้เกิดปัญหา สถิติที่หน่วยงานต่าง ๆ รวบรวมไว้ในแต่ละปีที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่ามีจำนวนผู้ถูกระทำที่เป็นเด็กและผู้หญิงเพิ่มสูงขึ้น โดยผู้กระทำส่วนใหญ่เป็นบุคคลในครอบครัวที่มีความใกล้ชิดกัน ผู้ถูกระทำรุนแรงมีโอกาเป็นได้ทั้งเด็ก เยาวชน ผู้หญิง ผู้ชาย และผู้สูงอายุ ปัญหานี้ได้ส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อผู้ถูกระทำ และกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว จึงจำเป็นต้องดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้วยการให้ความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน เพื่อมิให้ปัญหาสังคมจนเกิดผลกระทบที่รุนแรงมากขึ้น ดังนั้น การทำงานในการป้องกันหรือการทำงานในเชิงรุก ซึ่งเป็นการเตรียมการก่อนเกิดปัญหาหรือก่อนที่ปัญหาจะมีความรุนแรงมากขึ้น โดยการเฝ้าระวังและเตือนภัย ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทุกระดับ คือ ทั้งภาครัฐ และองค์กรเอกชน ไปจนถึงภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดการบูรณาการ และมีการทำงานร่วมกันในลักษณะ “เครือข่าย”

๑. จุดมุ่งหมาย

จุดมุ่งหมายของการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานของเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว มีดังนี้

๑.๑ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว และแนวทางการประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

๑.๒ เสริมสร้างความเข้าใจแนวทางการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

๑.๓ แนะนำแนวทางการทำงานของเครือข่ายเพื่อเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวในระดับชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้คนในครอบครัวมีความปลอดภัย

๒. ความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

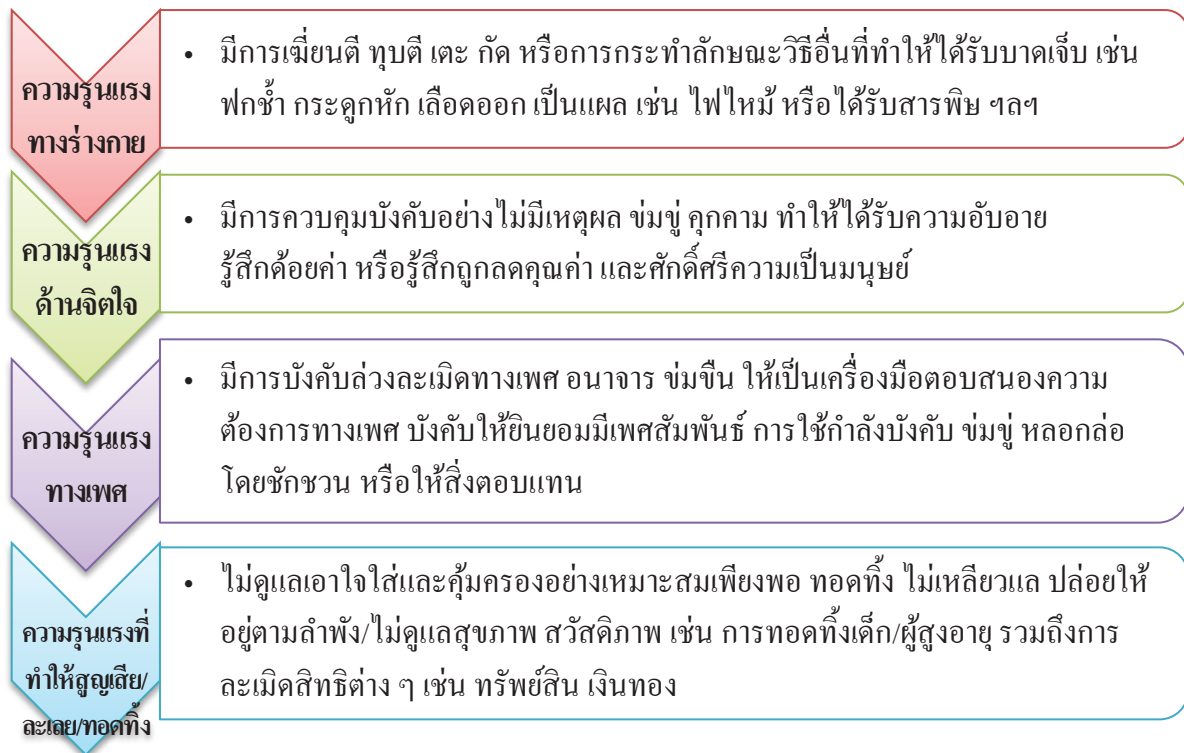
๒.๑ ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัว เป็นการกระทำที่มุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนา ในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับ หรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

บุคคลในครอบครัว ได้แก่ คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กิน หรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัย และอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

๒.๒ ลักษณะของความรุนแรงในครอบครัวโดยทั่วไป ความรุนแรงในครอบครัวมีหลายลักษณะ ได้แก่ ความรุนแรงทางร่างกาย ความรุนแรงด้านจิตใจ ความรุนแรงทางเพศ และความรุนแรงที่ก่อให้เกิดความสูญเสีย การละเลยและทอดทิ้ง ดังรายละเอียดในภาพที่ ๑

ภาพที่ ๑ ลักษณะของความรุนแรงในครอบครัว

๒.๓ ประเภทของความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงในครอบครัวมี ๓ ประเภท คือ

๑) **ความรุนแรงระหว่างคู่สมรส** หรือความรุนแรงในชีวิตคู่ มีข้อมูลระบุว่าในช่วงชีวิตของผู้หญิงกว่าร้อยละ ๑๐-๕๐ มีประสบการณ์ถูกสามีทำร้าย ลักษณะพฤติกรรมที่ทำให้ผู้กระทำที่เป็นผู้ชายกระทำรุนแรงต่อผู้หญิงมักเกิดจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ใช้สารเสพติด หรือเป็นผลจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่ได้รับในวัยเด็ก และลักษณะเชิงโครงสร้างของสังคมที่บ่มเพาะค่านิยมชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เช่น ให้ชายมีอำนาจเหนือหญิง ลักษณะความรุนแรงในชีวิตคู่ มีดังนี้

๑.๑) ความรุนแรงทางร่างกาย เช่น ตบหน้า ขว้างปาข้าวของใส่ ผลักหรือกระแทกอย่างตั้งใจ ต่อยตี เตะ ลาก ซ้อม ทบตี รัดคอ ใช้ไฟลน และใช้อาวุธหรืออุปกรณ์ทำร้าย ทำให้ได้รับบาดเจ็บ

๑.๒) ความรุนแรงทางจิตใจ เช่น คำว่าคำขู่คำข่มขู่ คำหยาบคาย ข่มขู่ เรียกขานด้วยคำที่ไม่เหมาะสม จำกัดสิ่งที่จำเป็นต่อความเป็นอยู่ ทอดทิ้ง มีผลให้เกิดความหวาดกลัว และรู้สึกว่าเป็นคนไร้ค่า

๑.๓) ความรุนแรงทางด้านเพศ เช่น ใช้กำลังบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ ทำให้จำยอมมีเพศสัมพันธ์ เพราะกลัวสามีไม่รัก กลัวว่าจะทำร้าย หรือกลัวสามีไปมีความสัมพันธ์กับคนอื่น ถูกบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ ในลักษณะที่ไม่ชอบ หรือรู้สึกว่าเป็นผิดธรรมชาติ ทำให้รู้สึกแค้น ตำต้อย ขยะแขยง

๑.๔) ความทับซ้อนของความรุนแรงทางกายและความรุนแรงทางเพศ ความรุนแรงทางกายและความรุนแรงทางเพศที่เกิดขึ้นในชีวิตคู่มีความทับซ้อนกันอยู่ เพราะผู้ถูกระทำทางเพศก็อาจถูกระทำทางร่างกายด้วย

๒) ความรุนแรงต่อเด็ก เป็นการที่เด็กถูกพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือคนในครอบครัวกระทำอย่างไม่เหมาะสมในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ดังนี้

๒.๑) เด็กถูกทอดทิ้ง ขาดการดูแลทางร่างกาย เช่น มีการเลี้ยงดู แต่จัดหาอาหารและที่พักให้อย่างไม่เหมาะสม หรือผู้ดูแลไม่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานตามพัฒนาการของเด็กได้อย่างเหมาะสม

๒.๒) เด็กถูกทอดทิ้ง ขาดการดูแลทางอารมณ์และจิตใจ เช่น เด็กถูกปล่อยปละละเลย ไม่ได้ได้รับความรักความอบอุ่น ขาดการกระตุ้นพัฒนาการอย่างเหมาะสม ขาดปลอบประโลมใจ หรือขาดการปลอบโยนในเวลาที่ต้องการ หรือผู้ดูแลไม่สามารถตอบสนองความต้องการด้านจิตใจได้อย่างเหมาะสม

๒.๓) การถูกระทำรุนแรงทางร่างกาย โดยการทำร้ายต่อร่างกายเด็กในลักษณะต่าง ๆ มีผลให้ได้รับบาดเจ็บ

๒.๔) การถูกระทำรุนแรงทางจิตใจ โดยการใช้คำพูดให้เด็กสะเทือนใจ เช่น พูดเสียดสี คุกคาม หรือข่มขู่คุกคาม ให้เด็กมีความวิตกกังวล เกิดความกลัว

๒.๕) เด็กถูกระทำรุนแรงทางเพศ เป็นการกระทำอนาจาร ล่วงละเมิดทางเพศหรือพยายามล่วงละเมิดทางเพศเด็กในลักษณะต่าง ๆ ไปจนถึงการบังคับมีเพศสัมพันธ์

๓) ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ เป็นการกระทำของคนในครอบครัว เช่น ลูก หลาน สามีหรือภรรยา หรือผู้ดูแล ที่ทำให้ผู้สูงอายุหรือผู้ที่อายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป เกิดความทุกข์ ได้รับความเจ็บปวดทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ส่งผลให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ เป็นการกระทำทั้งโดยตั้งใจและอาจไม่ตั้งใจ (เช่น ขาดความรู้ความเข้าใจผู้สูงอายุหรือการดูแลผู้สูงอายุ) ลักษณะความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ มีดังนี้

๓.๑) ความรุนแรงทางร่างกาย เป็นการทำให้ผู้สูงอายุได้รับบาดเจ็บ ได้รับอันตรายทางร่างกาย รวมทั้งการกระทำที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่ปลอดภัย เช่น การกักขัง หรือจับผูกหรือมัดไว้

๓.๒) ความรุนแรงทางจิตใจ เป็นการทำให้ผู้สูงอายุได้รับผลกระทบทางอารมณ์และจิตใจ โดยทำให้รู้สึกปวดร้าว ตึงเครียด หวาดกลัว หมดคุณค่าในตนเอง เช่น ใช้คำพูดก้าวร้าว คำว่า ตำหนิ ข่มขู่ คุกคามหรือการแสดงออกในลักษณะที่ไม่ใส่ใจ เบื่อหน่าย เหยียดหยามหรือแสดงสีหน้าท่าทางที่กระทบกระเทือนใจ

๓.๓) การทอดทิ้งหรือปล่อยปละละเลย เช่น ไม่ดูแล ไม่ใส่ใจ ไม่ให้อาศัยอยู่ด้วย ปล่อยทิ้งไว้ตามท้องถนนหรือที่สาธารณะ หรือปล่อยให้อยู่คนเดียวตามลำพัง ไม่ให้ความสนใจช่วยเหลือตามความต้องการหรือจำเป็น เช่น ไม่จัดปัจจัยสี่ให้ (ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค) หรือไม่ดูแลเมื่อเจ็บป่วย

๓.๔) การละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ เป็นการบังคับให้ทำหรือห้าม ในลักษณะฝืนใจผู้สูงอายุ ทำให้สูญเสียความเป็นส่วนตัว ขาดอิสระทางร่างกาย จิตใจ หรืออำนาจการตัดสินใจ ละเมิดสิทธิทางด้านทรัพย์สิน ด้วยการเอาประโยชน์ หลอกหลวง ฉ้อโกง ครอบครองหรือยึดทรัพย์สินโดยผู้สูงอายุไม่ยินยอมหรือรู้เท่าไม่ถึงการ

๓.๕) การละเมิดทางเพศ เป็นการบังคับมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ได้รับความยินยอมหรือเต็มใจจากผู้สูงอายุ เช่น กระทำโดยใช้กำลัง บีบบังคับ ฝืนใจผู้สูงอายุ

ภาพที่ ๒ ประเภทของความรุนแรงในครอบครัว

ปัจจุบัน สังคมไทยยังต้องทำความเข้าใจ ความรุนแรงต่อผู้หญิง โดยมีมุมมองในมิติหญิงชาย เนื่องจากสาเหตุของปัญหาความรุนแรงมีความเกี่ยวข้องกับอคติทางเพศ มีการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงทุกช่วงวัย ทั้งเด็ก เยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ

๒.๔ สาเหตุหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว การกระทำความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากสาเหตุหรือมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่อไปนี้

๑) ลักษณะของบุคคล ผู้ที่กระทำรุนแรงต่อคนในครอบครัว มักมีลักษณะ ดังนี้

๑.๑) มีอายุหรือวุฒิภาวะที่ไม่พร้อมจะรับผิดชอบครอบครัว เช่น อายุยังน้อย เป็นพ่อแม่วัยรุ่น หรือมีปัญหาทางการเงิน รายได้น้อย ว่างงาน ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ใช้สิ่งเสพติด หรือเล่นการพนัน

๑.๒) มีปัญหาสุขภาพจิตและพฤติกรรม เช่น โกรธหรือโมโหง่าย มุ่งร้ายในลักษณะที่รุนแรง แสดงอำนาจเหนือคนอื่น มีปัญหาทางจิตและอารมณ์ มีความเครียด ควบคุมตนเองไม่ได้ และมีลักษณะพฤติกรรมที่ขาดความรับผิดชอบ

๑.๓) มีประสบการณ์ความรุนแรง ทั้งเป็นผู้ถูกระทำรุนแรง หรือพบเห็นความรุนแรงของคนในครอบครัว เช่น ในวัยเด็กถูกทำทารุณกรรมจากพ่อแม่ หรือคนใกล้ชิด

๑.๔) ประพฤติุนอกใจหรือมีชู้ และหึงหวง ใช้ความรุนแรงทางเพศหรือมีปัญหาเพศสัมพันธ์

๒) **ลักษณะของครอบครัว** ครอบครัวที่มีความเสี่ยงมักเป็นครอบครัวที่มีปัญหาด้านความสัมพันธ์ เช่น มีความขัดแย้งและไม่ลงรอยกัน มีปัญหาการเลี้ยงดูลูก มีความคาดหวังต่อบทบาทหน้าที่ของอีกฝ่ายหนึ่งมากเกินไป มีคนใช้อำนาจครอบงำคนอื่นในครอบครัว หรือมีความขัดแย้งระหว่างญาติพี่น้อง

๓) **สภาพแวดล้อมของชุมชน** สภาพแวดล้อมที่ทำให้ของครอบครัวไม่ปลอดภัย มีความรุนแรงเกิดขึ้นบ่อย ๆ เช่น มีความขัดแย้งหรือทะเลาะวิวาทกันในชุมชน มีการใช้สารเสพติดหรือมีแหล่งอบายมุข เช่น มีบ่อนการพนันในชุมชน ซึ่งในทางตรงกันข้าม หากชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย น่ายู่ ก็จะสนับสนุนให้สมาชิกของชุมชนมีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง

๔) **สภาพแวดล้อมทางสังคม** ในสังคมที่มีความไม่เท่าเทียมกันของสถานภาพและบทบาทของหญิงชายจากโครงสร้างชายเป็นใหญ่ เช่น มีอคติทางเพศ มีโอกาสเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เช่น ความเชื่อว่าการรยาเป็นสมบัติของสามี ลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ ผู้ชายเป็นผู้นำและผู้ตัดสินใจ ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ โดยมีทัศนคติของสังคมที่เชื่อว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว และเป็นเรื่องน่าอับอาย

นอกจากนี้ยังมีมายาคติ (หรือการสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรม ที่ถ่ายทอดกันต่อ ๆ มาจนรู้สึกคุ้นเคย ทำให้หลงคิดไปว่าเป็นค่านิยมที่เป็นเรื่องธรรมชาติ) เช่น เมื่อถูกระทำรุนแรงจากคนในครอบครัวก็มองว่าเป็น “กรรมเก่าที่เคยทำไว้” มองว่าปัญหาครอบครัวไม่ควรเล่าให้ใครฟัง “ไฟในอย่านำออก ไปนอกอย่านำเข้า” เมื่อภรรยาถูกสามีกระทำรุนแรงและต้องอยู่อย่างอดทนเพื่อรักษาความเป็นครอบครัวไว้ เพราะ “ทนเพื่อรักษาครอบครัวไว้” หรือ “ทนเพื่อลูกกลัวลูกไม่มีพ่อ” หรือเพราะเชื่อว่า “ความดี (ของตน) จะเปลี่ยนสามีได้”

๒.๕ **ผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว** ความรุนแรงในครอบครัวได้ส่งผลกระทบในด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้ถูกระทำและผู้กระทำรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งความสัมพันธ์ในครอบครัว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑) **ผู้ถูกระทำที่เป็นผู้หญิง** ผู้หญิงที่ถูกสามีกระทำรุนแรงมักได้รับผลกระทบทางด้านร่างกายและจิตใจ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และด้านความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต เช่น

- มีอาการบาดเจ็บตามร่างกาย ตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงบาดเจ็บสาหัส และเสียชีวิต

- มีสภาพจิตใจที่บอบช้ำ รู้สึกว่าตนเองไร้คุณค่า เสื่อมเสีย เข้ากับคนอื่นไม่ได้ วิตกกังวล หวาดกลัว และเสียใจ รู้สึกผิด รู้สึกอับอาย รู้สึกว่าชีวิตล้มเหลว ส่วนใหญ่มักไม่ยอมบอกเล่า เหตุการณ์ที่ถูกกระทำรุนแรงที่เผชิญอยู่ให้ผู้อื่นรับรู้ จึงอดทนเก็บความรู้สึกต่าง ๆ ไว้ตามลำพัง
- เป็นโรคที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ เช่น ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ (HIV/aids)
- ผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงอย่างต่อเนื่องมักเกิดอาการป่วยที่เรียกว่า พีทีเอสดี (PTSD: posttraumatic stress disorder) ซึ่งเป็นความผิดปกติที่เกิดขึ้นหลังจากมีความเครียดที่สะเทือนใจ จนส่งผลให้เกิดอาการต่าง ๆ เช่น ผื่นร้าย นอนไม่หลับ กังวลใจ เก็บกด อารมณ์แปรปรวน ฯลฯ มีปัญหาด้านจิตเวช เช่น อาการซึมเศร้า คิดฆ่าตัวตาย ไม่เข้าสังคม ซึ่งการเจ็บป่วยทางด้านจิตใจ อาจส่งผลกระทบต่อให้เจ็บป่วยทางร่างกายได้ด้วย
- ผู้หญิงที่เป็นภรรยาถูกสามีทำร้ายซ้ำแล้วซ้ำเล่า อาจเกิดอาการที่เรียกว่า "battered woman syndrome" (BPS) ซึ่งเป็นสภาวะความตึงเครียดที่เกิดขึ้นภายหลังที่ถูกทารุณกรรม โดยลักษณะอาการต่าง ๆ เช่น (1) ไม่ยอมรับว่ากำลังเผชิญปัญหา มักคิดว่าการกระทำรุนแรงหรือทารุณกรรมที่เกิดขึ้นจะไม่เกิดขึ้นอีก (2) มีความละเอียด แม้ผู้หญิงจะทราบดีว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ในครอบครัวแต่ก็ยอมรับการถูกทารุณกรรมนั้น ซึ่งอาจจะมีผลจากมายาคติของสังคม (3) มีความเข้าใจว่าตนเป็นคนไม่ดีหรือมีทำหน้าที่ไม่เหมาะสม จึงสมควรได้รับการทารุณกรรม จำเป็นต้องรับสภาพและใช้ชีวิตอยู่กับสามีต่อไปด้วยความหวังว่าอนาคตจะเปลี่ยนไป ผลจากการถูกกระทำรุนแรงจากคู่สมรสนี้ได้เกิดอุบัติการณ์หญิงฆ่าสามี ซึ่งเป็นการสูกลับของผู้ถูกกระทำรุนแรงที่เป็นภรรยา การสูกลับอาจเป็นหนทางหนึ่งที่ผู้หญิงเชื่อว่าจะยับยั้งความรุนแรงที่ถูกกระทำนั้นได้ และเป็นการป้องกันชีวิตตนเองหรือลูก หรือคนในครอบครัว ขณะที่ผู้กระทำอาจอยู่ในภาวะอ่อนแอ เช่น เมาสูรา หรือขณะนอนหลับ ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน เป็นบุคคลที่มีอาการป่วยสามารถยกเป็นข้อต่อสู้ทางคดีได้
- ไม่สามารถทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูกได้อย่างเต็มที่และอย่างเหมาะสม มีปัญหาทางอารมณ์ที่ส่งผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของลูกด้วย เช่น ทำให้เด็กไม่ไว้วางใจว่าแม่จะปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัย

๒) ผลกระทบต่อเด็ก เด็กที่ถูกกระทำรุนแรงหรือพบเห็นการกระทำรุนแรงของคนในครอบครัว มักมีปัญหาทางด้านพัฒนาการ และปัญหาพฤติกรรม เช่น

- มีพัฒนาการไม่เป็นไปตามวัยของเด็ก เช่น พัฒนาการในด้านการเรียนรู้ในช่วง ๓ ปีแรก ส่งผลต่อพัฒนาการทางสมองของเด็ก และในช่วงวัยเรียนจะมีผลให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรม
- มีปัญหาทางด้านอารมณ์และพฤติกรรม เช่น มีความก้าวร้าว มีความวิตกกังวล ซึมเศร้า ผลการเรียนตกต่ำ รู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า หวาดกลัว บางคนมีอาการผื่นร้าย นอนไม่หลับ มีปัญหาในการเข้าสังคมกับเพื่อน ๆ และอาจมีอาการทางจิตเวชมากกว่าเด็กปกติ

- เด็กที่ถูกกระทำรุนแรงมีโอกาสเป็นผู้ใหญ่ หรือเป็นพ่อแม่ที่ใช้ความรุนแรง ซึ่งส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและอารมณ์ของลูก เช่น การแสดงออกโดยการดูเศร้า ปัสสาวะรดที่นอน ขี้อาย หรือก้าวร้าว
- มีกระทบต่อการเรียน เช่น การไปโรงเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมถึงการหนีออกจากบ้านของเด็ก
- ประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็ก เช่น เคยเห็นพ่อแม่ทะเลาะกัน พ่อทำร้ายแม่ หรือเป็นพ่อแม่ หรือผู้ปกครองกระทำรุนแรง ซึ่งนอกจากจะฝังอยู่ในใจแล้ว เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่มีโอกาสใช้ความรุนแรงกับคู่ของตน

๓) ผลกระทบต่อผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่มีประวัติถูกกระทำรุนแรงจากคนในครอบครัว ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ หรือทางด้านเพศ มีความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในชีวิต มีความรู้สึกต่อตนเองในทางลบ รู้สึกอ้างว้าง ไม่เหลือใครในชีวิต สิ้นหวังหมดอาลัยตายอยาก คร่ำครวญถึงอดีต และรอคอยอนาคต (บางคนยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น และคิดว่าเป็นเวรกรรม)

๔) ผลกระทบต่อผู้กระทำรุนแรง นอกจากการกระทำรุนแรงจะมีผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำและคนอื่น ๆ ในครอบครัวแล้ว ยังมีผลกระทบที่เกิดต่อผู้กระทำรุนแรงด้วย เช่น

- ถูกปฏิเสธและไม่มีใครไว้วางใจ มีปัญหาทางอารมณ์มากขึ้น อาจพยายามทำร้ายตัวเอง ฆ่าตัวตาย และทำร้ายผู้อื่น ส่งผลให้ยิ่งกระทำรุนแรงต่อผู้อื่นเพิ่มขึ้น หรือเพิ่มระดับการกระทำที่รุนแรงขึ้น
- ถูกมองว่าเป็นคนผิด หรือเป็นคนไม่สมควรได้รับการลงโทษ หรือถูกจัดเป็นผู้ป่วย ซึ่งในความเป็นจริง หากผู้กระทำรุนแรงถูกลงโทษ โดยไม่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือทัศนคติที่เป็นสาเหตุของการกระทำ ความรุนแรงต่อคนในครอบครัว ก็จะไม่สามารถแก้ไขหรือยุติปัญหาความรุนแรงนั้นได้

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ด้วยการฟื้นฟูเยียวยา ด้านร่างกายและจิตใจ เปิดโอกาสให้ผู้กระทำปรับเปลี่ยนพฤติกรรม กลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของครอบครัว

๓. ความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

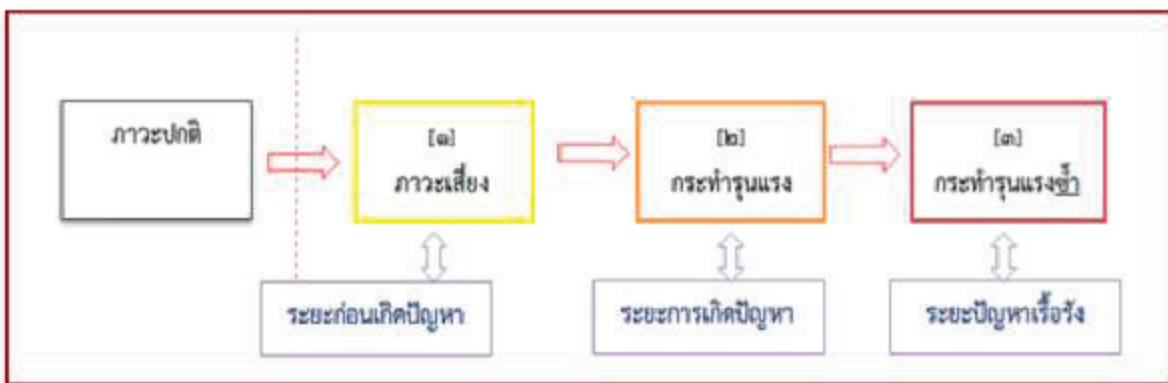
ช่วงเวลาของความเสี่ยงที่จะกระทำรุนแรงในครอบครัว ที่จัดแบ่งตามระดับของเหตุการณ์ ความรุนแรงในครอบครัวมี ๓ ช่วง (ดังภาพที่ ๓) คือ

๑) ช่วงภาวะเสี่ยง หรือ “ระยะก่อนเกิดปัญหา” เป็นช่วงที่มีเหตุการณ์หรือพฤติกรรมเสี่ยงที่มีผลทำให้เกิดความขัดแย้ง จนสร้างความไม่พอใจระหว่างกัน มีความพยายามที่จะฟื้นฟู บังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องยอมจำนน ยอมทำตาม เหตุการณ์หรือพฤติกรรมในช่วงภาวะเสี่ยงนี้ส่งผลให้คนในครอบครัวมีความเครียด

อารมณ์โมโห ฉุนเฉียว เมินเฉยหรือห่างเหินกัน จนอาจทำให้เพิ่มความไม่พอใจ เหตุการณ์ในระยะนี้อาจมีการทำร้ายร่างกายและทำร้ายจิตใจ หรือการแสดงออกในลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ สุขภาพจิต และความเป็นปกติสุขของอีกฝ่ายหนึ่ง และความเป็นปกติสุขของครอบครัว หรือมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว

๒) ช่วงของการกระทำรุนแรง หรือ “ระยะของการเกิดปัญหา” เป็นช่วงที่คนในครอบครัวมีการกระทำรุนแรงต่อกัน จนเกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือมีการบังคับหรือใช้อำนาจเหนือ การกระทำรุนแรงอาจเป็นผลจากความเสียหายหลายประการ และทำให้เกิดผลกระทบขึ้นพร้อมกันหลาย ๆ ภาพแบบ การกระทำรุนแรงในระยะนี้มีระดับของความรุนแรงที่มีความถี่และความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของผู้ถูกรกระทำที่มากกว่าระยะแรก มีความเสี่ยงที่จะมีปัญหาครอบครัวที่เรื้อรัง มีลักษณะของปัญหาที่ซับซ้อนมากขึ้นหากไม่รีบดำเนินการแก้ไขปัญหา และจะส่งผลกระทบถึงความปกติสุข และความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ไม่ลงรอยกันมากอย่างต่อเนื่อง

๓) ช่วงของการกระทำรุนแรงซ้ำ หรือ “ระยะปัญหาเรื้อรัง” เมื่อมีการกระทำรุนแรงระหว่างคนในครอบครัวเกิดขึ้นแล้ว และมีปัญหาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การกระทำยิ่งมีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งความถี่และความรุนแรง และยังมีความเสี่ยงและปัญหาภายในครอบครัวที่ไม่ได้รับการแก้ไข ก็ยิ่งกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งหรือไม่ลงรอยกันมากขึ้น ความรุนแรงในครอบครัวก็เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก ไม่สามารถคลี่คลายปัญหานั้นได้เอง แต่หากไม่มีผู้เข้ามาไกล่เกลี่ยปัญหา ขาดการปรับปรุงพฤติกรรม และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างคนในครอบครัว ปัญหานั้นจะขยายผลเป็นความรุนแรงจนเป็นปัญหาเรื้อรัง และมีความเสี่ยงจะเกิดผลกระทบที่รุนแรงได้อย่างต่อเนื่องและเสี่ยงต่อการถูกรกระทำซ้ำ

ภาพที่ ๓ อับัติการณ์ระยะต่าง ๆ ของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

ตัวอย่างความรุนแรงที่เป็นปัญหาเรื้อรังที่เป็นผลจากการกระทำรุนแรงซ้ำ เช่น กรณีหญิงฆ่าสามี พบว่า ผู้ถูกรกระทำรุนแรงไม่มีทางออก ไม่สามารถหาทางแก้ไขปัญหาได้ และทำเพื่อปกป้องตนเองและลูก โดยเลือกใช้ความรุนแรงเพื่อตอบโต้เป็นทางเลือกสุดท้าย หรือความพยายามครั้งสุดท้ายที่จะปกป้องตนเอง

จากการถูกทำร้ายทางร่างกายและจิตใจ เป็นการฆ่าเพื่อปกป้องตนเอง และหลาย ๆ กรณีกระทำเพื่อปกป้องลูก โดยผู้ถูกระทำเชื่อว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวยังคงวนเวียนซ้ำแล้วซ้ำอีก แม้พยายามจะหนีออกจากความรุนแรง แต่ก็ถูกขัดขวาง ติดตามและข่มขู่ บางคนถูกควบคุมและทำร้ายร่างกายมากขึ้น

ผู้ถูกระทำหลายคนที่ตัดสินใจมาขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้ยังคงความเป็นครอบครัวอยู่ไว้ ขณะที่หลายคนที่ถูกกระทำทารุณกรรมและความรุนแรงจนไม่สามารถทนอยู่ต่อไปได้ ผู้ถูกระทำยังต้องเสี่ยงกับการถูกระทำซ้ำ หากผู้กระทำยังไม่ได้รับการบำบัดฟื้นฟู หรือปรับพฤติกรรม ความรุนแรงในครอบครัว จึงเป็นหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสหวิชาชีพจะต้องเข้าแทรกแซง ให้ความคุ้มครองและป้องกันมิให้มีการกระทำรุนแรงในครอบครัวต่อไปอีก

ลักษณะของความเสี่ยงที่เป็นสาเหตุหรือกระตุ้นให้เกิดการกระทำรุนแรงในครอบครัว มีตัวบ่งชี้ ที่ศึกษาได้จากงานวิจัย ดังนี้

๑) ลักษณะส่วนบุคคล

อายุ ความรุนแรงในครอบครัวจะเกิดขึ้นได้กับบุคคลทุกช่วงวัย แต่อายุของผู้กระทำก็มีผลให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวได้ เช่น ความรุนแรงระหว่างคู่สมรสหรือคู่สามีภรรยา มีงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า คู่สามีภรรยาที่มีอายุน้อยมีความเสี่ยงสูงที่จะทำความรุนแรงต่อกัน สามีที่มีอายุน้อยหรือยังไม่วุฒิภาวะกระทำรุนแรงต่อภรรยามากกว่าสามีที่มีอายุมากกว่าภรรยาถึงสามเท่า และยิ่งสามีมีอายุน้อยเท่าไรก็จะมีอัตราการทำร้ายร่างกายภรรยาเพิ่มขึ้นเท่านั้น

การศึกษา ระดับการศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับการกระทำรุนแรงในครอบครัว โดยพบว่า ผู้หญิงที่มีการศึกษาน้อย มีโอกาสเสี่ยงที่จะถูกระทำรุนแรงด้านเพศมากกว่าผู้หญิงที่จบสูงกว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการทำงานและการมีรายได้ที่ทำให้ผู้หญิงพึ่งตนเองได้

การมีงานทำ ผู้ชายที่ไม่มีการมีงานทำมีอัตราการทำร้ายภรรยาสูงกว่าผู้ชายที่มีงานทำ มีข้อสังเกตว่า ตำแหน่งงานของสามี (สามีที่เป็นบุคคลมีชื่อเสียง/การได้รับการยกย่องจากการทำงาน) เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำรุนแรงในครอบครัวด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพราะสังคมคาดหวังให้ผู้ชายเป็นผู้นำและเป็นหัวหน้าครอบครัว การไม่มีงานทำจึงอาจทำให้การแสดงบทบาทไม่เป็นไปตามที่สังคมคาดหวังและการหล่อหลอมการทำหน้าที่ของผู้ชาย

การมีรายได้ ระดับรายได้มีความสัมพันธ์กับการกระทำรุนแรงทางด้านร่างกายและด้านเพศ โดยพบว่า ยิ่งครอบครัวมีรายได้ก็น้อยเท่าใด ระดับความรุนแรงในชีวิตคู่จะมีมากขึ้นเท่านั้น และหากเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีรายได้ระดับกลางและระดับสูง ผู้ถูกระทำรุนแรงมักไม่กล้าเปิดเผยความจริงให้ผู้อื่นรับรู้ จนส่งผลให้เกิดความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

จิตลักษณะ หรือลักษณะนิสัยของผู้กระทำและผู้ถูกระทำรุนแรง มีความเกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว เช่น

- ผู้ชายที่กระทำรุนแรงต่อภรรยา ด้วยการทำร้ายร่างกายมักไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ จึงมักแสดงความ โกรธ โมโหจนเถียว ขณะที่คนที่สามารถควบคุมอารมณ์และความ โกรธ ได้ดีจะไม่ใช้ความรุนแรงต่อคนในครอบครัวและคนอื่น ๆ
- ผู้กระทำรุนแรงมักมองอีกฝ่ายหนึ่งว่ามีความอ่อนแอกว่าหรือไม่กล้าแสดงออก ผู้กระทำรุนแรง จึงมักแสดงความก้าวร้าวและกระทำรุนแรงต่อผู้ที่อ่อนแอขึ้น
- ผู้กระทำรุนแรงในลักษณะที่ชอบใช้อำนาจเหนือผู้อื่นเพราะเชื่อว่าตนเองมีสิทธิที่ทำได้ ส่วนใหญ่มักเป็นผู้หารายได้หรือเป็นหัวหน้าครอบครัว จึงเป็นเหตุให้กระทำรุนแรงต่อคนในครอบครัว
- ผู้กระทำที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ มีความเครียด ไม่พึงพอใจในงานที่ทำ และอยู่ในครอบครัวที่โดดเดี่ยวหรือแยกออกจากสังคม มีความเสี่ยงที่จะใช้ความรุนแรงในครอบครัว

ประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็ก เด็กที่ถูกกระทำรุนแรงหรือพบเห็นความรุนแรงในครอบครัว มีความเสี่ยงที่จะกระทำรุนแรงต่อคนในครอบครัว และคนอื่น ๆ อาจใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา

การใช้แอลกอฮอล์/สารเสพติดและติดการพนัน ผู้กระทำรุนแรงในครอบครัวมักได้รับการกระตุ้นจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การใช้สารเสพติด และติดการพนัน ซึ่งนอกจากจะมีการทุบตีทำร้ายร่างกาย และยังทำให้ครอบครัวมีปัญหาด้านค่าใช้จ่าย และมีปัญหาครอบครัวต่าง ๆ เช่น มีหนี้สิน ก่ออาชญากรรม หรือทำผิดกฎหมาย

๒) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกัน เป็นครอบครัวที่ไม่มั่นคงเข้มแข็งมีความเสี่ยงต่อการกระทำรุนแรงในครอบครัว เช่น

ความขัดแย้งหรือการไม่ลงรอยกัน ครอบครัวที่มักมีความขัดแย้ง ไม่ลงรอยกัน ทำให้มีปัญหาเกิดความแตกแยก

การทำร้ายจิตใจ ครอบครัวขาดการสื่อสาร หรือมีการสื่อสารที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้คำพูดดูต่ำ ว่ากล่าว การให้ร้าย พุดจาหยาบคาย ทำให้เกิดผลเสียต่อจิตใจ ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการกระทำรุนแรงในครอบครัว

ความอิจฉาและการใช้อำนาจเหนือ ความอิจฉาและการใช้อำนาจเหนือของผู้กระทำรุนแรงได้ส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้ถูกกระทำ เช่น มีการควบคุมและทอดทิ้ง มีความอิจฉา ทำให้เกิดความขุ่นเคืองใจ ไม่พอใจ สงสัย คลางแคลงใจ

การตัดสินใจ ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตย (ให้เกียรติและเคารพกันและกัน) สามัภรรยา หรือสมาชิกในครอบครัวร่วมกันตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ มักมีการกระทำรุนแรงต่อกันได้น้อยกว่าครอบครัวที่มีคนใดคนหนึ่งใช้อำนาจ ครอบครัวการตัดสินใจ เช่น ครอบครัวที่สามีหรือภรรยาเป็นผู้ตัดสินใจเพียงลำพัง ออกคำสั่งให้คนในครอบครัวทำตามที่ตนเองคิด มีโอกาสเสี่ยงต่อใช้ความรุนแรงสูงกว่าครอบครัวที่ร่วมกันคิดและร่วมกันตัดสินใจ

๓) บัญญัติทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ปัญหาความเสมอภาคระหว่างหญิงชายมีผลจากโครงสร้างทางสังคมที่มีลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ได้บ่มเพาะค่านิยมชายเป็นใหญ่ หรือการยอมรับให้ผู้ชายหรือคนใดคนหนึ่งมีอำนาจเหนือคนอื่น เช่น

- ผู้หญิงที่ต้องพึ่งพาการเงินจากสามี ไม่มีรายได้/ไม่สามารถหารายได้ การพึ่งพาทางเศรษฐกิจนี้ทำให้ไม่สามารถปกป้องตัวเองจากการถูกระทำรุนแรงจากคนใกล้ชิด จึงต้องยอมทนอยู่แม้จะถูกกระทำ การทุบตีภรรยาเกิดขึ้นบ่อยในสังคมที่ผู้ชายมีอำนาจเศรษฐกิจ และเป็นคนตัดสินใจในครัวเรือน (ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ผู้หญิงพึ่งตนเองได้ความรุนแรงในครอบครัวจะลดน้อยลง)
- ความเชื่อที่ว่าภรรยาเป็นสมบัติของสามี ลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ เป็นผลมาจากค่านิยมชายเป็นใหญ่ที่ส่งผลให้ครอบครัวมีโครงสร้างลำดับชั้นของความสัมพันธ์ ทำให้มีความเหลื่อมล้ำระหว่างชายและหญิง มีความแตกต่างของบทบาททางเพศ ความเชื่อนี้ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อการถูกระทำรุนแรง

๔. แนวทางการประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

ผู้ประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ที่อาจเป็นเจ้าหน้าที่หรือแกนนำชุมชน สามารถดำเนินการตามแนวทางต่อไปนี้

๔.๑ **ทำความเข้าใจและแยกแยะความเสี่ยง** ผู้ประเมินความเสี่ยงต้องทำความเข้าใจปัญหาความรุนแรงและความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว สามารถแยกแยะความเสี่ยงและแนวโน้มที่จะเกิดความรุนแรงในครอบครัวขึ้นได้ เช่น ข้อมูลสถานการณ์และช่วงเวลาที่เกิดความรุนแรง ประเมินความเสี่ยงและแนวโน้มที่จะเกิดความรุนแรง เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจกำหนดแนวทางหรือจัดบริการช่วยเหลือรวมทั้งประเมินความเสี่ยงเพื่อหาวิธีลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและการถูกระทำรุนแรงซ้ำ

ผู้ที่มีความสำคัญที่จะให้ข้อมูลในการประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่

๑) **ผู้ถูกระทำรุนแรงในครอบครัว** ผู้ประเมินความเสี่ยงควรสอบถามข้อมูลจากผู้ถูกระทำรุนแรงในครอบครัว ซึ่งจะป็นรู้ข้อมูลหรือประเมินความเสี่ยงของความรุนแรงในครอบครัวของตนเองได้ดีที่สุด และยังเป็นผู้ที่สามารถคาดการณ์ระดับความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นตามมุมมองของตนเองได้

๒) **นักวิชาชีพ** เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือผู้เชี่ยวชาญในทีมสหวิชาชีพอื่น ๆ ที่มีความรู้และทักษะในการประเมินความเสี่ยง โดยจะสืบเสาะหาข้อมูลเมื่อได้รับแจ้งเหตุความรุนแรงหรือเมื่อผู้ถูกระทำหรือคนในครอบครัวมาขอรับคำปรึกษา หรือมีการแจ้งเหตุความรุนแรงในครอบครัว

ข้อมูลความเสี่ยงที่ได้มานี้จะนำมาวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาเพื่อลดความเสี่ยงและการจัดบริการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกระทำรุนแรงในครอบครัวและสมาชิกของครอบครัว

๔.๒ กำหนดมาตรฐานการประเมินความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว จำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายที่จะลดความเสี่ยง และให้ผู้ถูกระทำรุนแรงและครอบครัวมีความปลอดภัย การประเมินความเสี่ยงที่มีมาตรฐานมีแนวทางดำเนินการดังนี้

๑) สร้างความไว้วางใจและความร่วมมือจากผู้ถูกระทำรุนแรง ผู้ประเมินจะต้องมีความระมัดระวังและไวต่อปัญหา โดยต้องเข้าใจความรู้สึกและผลกระทบของปัญหา และพร้อมจะรับฟังข้อมูล

๒) ต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์หรือความเสี่ยงต่อความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้ อย่างสม่ำเสมอ

๓) จัดทำคู่มือสำหรับผู้ประเมิน เพื่อสร้างมาตรฐานการทำงาน เพื่อให้คำแนะนำเนื้อหาและวิธีการประเมินความเสี่ยง บทบาทของนักวิชาชีพ/สหวิชาชีพที่เข้าร่วมในการประเมินความเสี่ยง ประเด็น/ตัวบ่งชี้ หรือตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินและผู้ให้ข้อมูล วิเคราะห์ความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

๔) กำหนดแนวทางการป้องกันและลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้ผู้ถูกระทำ และครอบครัวได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ มีความปลอดภัย และส่งเสริมให้ครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดี โดยดำเนินการให้เหมาะสมกับระดับเสี่ยงต่อความรุนแรงที่พบข้อมูล

๔.๓ ประสานส่งต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การประสานส่งต่อและการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารระหว่างหน่วยงาน กลุ่ม หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกระทำรุนแรงและครอบครัวจะต้องทำอย่างทันทั่วถึง และสอดคล้องกับระดับความเสี่ยงของความรุนแรงที่เกิดขึ้น แต่ละหน่วยงานกลุ่ม หรือองค์กรต้องมีแนวทางให้บริการช่วยเหลือที่มีมาตรฐาน ต้องให้ความปลอดภัยแก่ผู้ถูกระทำและครอบครัวเป็นอันดับแรก หากผู้ถูกระทำและครอบครัวมีความเสี่ยงหรืออยู่ในภาวะวิกฤติ หรือผู้ถูกระทำที่เป็นเด็ก จะต้องให้การคุ้มครองเด็กตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

๑) การประสานส่งต่อ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีความซับซ้อน มีความต้องการบริการช่วยเหลือต่าง ๆ กัน จำเป็นต้องมีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานสหวิชาชีพ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม และในด้านสุขภาพ ที่มีความรู้ ทักษะ บทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบแตกต่างกันไป ซึ่งต้องมีผู้จัดการรายกรณี หรือซีเอ็ม (CM – case manager) เป็นผู้รับผิดชอบ และมีการติดตามผลการประสานส่งต่อจนผู้ถูกระทำปลอดภัยและได้รับความช่วยเหลือตามกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาจนผู้ถูกระทำรุนแรงผ่านพ้นปัญหา หรือลดความเสี่ยงได้

๒) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงาน ข้อมูลความเสี่ยงและข้อมูลที่ได้จากการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีความสำคัญต่อการให้บริการช่วยเหลือผู้ถูกระทำรุนแรงและครอบครัว การประสานส่งต่อระหว่างหน่วยงานสหวิชาชีพจะรวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ผู้ถูกระทำรุนแรงได้รับบริการที่ได้ประโยชน์สูงสุด ข้อมูลข่าวสารนี้ ได้แก่ ประวัติผู้ถูกระทำและผู้กระทำรุนแรงและครอบครัว ข้อมูลความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ลักษณะของ

การกระทำความรุนแรงหรือเหตุการณ์ฉุกเฉินที่รับแจ้งเหตุ ข้อมูลของผู้กระทำ ข้อมูลครอบครัวและสภาพแวดล้อม

๔.๔ ประเมินความเสี่ยงและการจัดการรายกรณี การประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว จะต้องดำเนินการเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ต้องมีการกำหนดแผนและขั้นตอนการประเมิน กำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ กำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบ และแผนผังที่แสดงช่วงเวลา (timeline) ของการประเมินความเสี่ยง เหตุการณ์ที่เกิดความรุนแรง และจัดการรายกรณี

๑) นำผลการประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวไปวางแผนเพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงให้มีความปลอดภัย จึงต้องประเมินความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง

๒) จัดบริการให้ความช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในภาวะเสี่ยง โดยการให้คำปรึกษาเพื่อป้องกันปัญหาความรุนแรง ลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ให้คำแนะนำด้านกฎหมาย และประสานงานกับหน่วยงานสหวิชาชีพเพื่อให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับระดับของความเสี่ยงที่เกิดขึ้น

๓) จัดทำคู่มือสำหรับผู้ประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้ข้อมูลแนวทางการประเมินและการจัดการความเสี่ยงต่อความรุนแรง แนวทางการสำหรับผู้ปฏิบัติงานในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล รวมทั้งแนวทางการลดความเสี่ยง การสร้างความปลอดภัยให้ผู้ถูกกระทำและครอบครัว ลดพฤติกรรมรุนแรงของผู้กระทำ และมีแนวทางการจัดการรายกรณี (มีการระบุบทบาทหน้าที่ของผู้จัดการรายกรณี หรือ CM-case manager)

๔.๕ เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวเก็บได้จากหน่วยที่ให้ข้อมูลคือครอบครัว โดยมีผู้ให้ข้อมูลเป็นตัวแทนของครอบครัว (ซึ่งควรเป็นผู้ที่รู้หรือให้ข้อมูลได้ดีที่สุด) และสามารถเก็บได้จากตัวแทนหรือผู้นำชุมชนที่รับรู้ปัญหาและความเสี่ยงของครอบครัว การเก็บข้อมูลยังได้จากการสืบเสาะข้อมูล (fact finding) เพื่อหาข้อเท็จจริงของนักวิชาชีพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลในครอบครัว และคนอื่น ๆ โดยใช้แบบประเมินความเสี่ยงในเบื้องต้น/แบบที่มีการพัฒนามาตรฐาน ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเพื่อลดความเสี่ยง สร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้ถูกกระทำรุนแรงและครอบครัว

๔.๖ ติดตามและประเมินคุณภาพ การประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวดำเนินการได้โดยชุมชน โดยการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์สำหรับการดำเนินการเพื่อลดความเสี่ยงและการบริการช่วยเหลือที่ได้มาตรฐานร่วมกับหน่วยงานสหวิชาชีพ การดำเนินการที่ได้มาตรฐานมีความสำคัญต่อการลดความเสี่ยง และต้องมีการติดตามและประเมินคุณภาพของการปฏิบัติงาน โดยมีบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านความรุนแรงในครอบครัว ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำปรึกษาหรือนิเทศงาน

๕. ตัวบ่งชี้สำหรับคัดกรอง/ประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

ตัวบ่งชี้สำหรับการคัดกรองและการประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในครอบครัวที่พัฒนาขึ้นในปี ๒๕๕๗ (บุญเสริม หุตะแพทย์ และคณะ, ๒๕๕๗) เป็นแบบฟอร์มสำหรับสำรวจปัจจัยเสี่ยงที่เป็นต้นเหตุหรือส่งผลให้มีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยเก็บข้อมูลจากตัวแทน “ครัวเรือน” (ในแต่ละครัวเรือนอาจจะมีหลายครอบครัว) เป็นการเก็บข้อมูลย้อนหลังในรอบปี หรือ ๑๒ เดือนที่ผ่านมา (ดูภาคผนวก)

ตัวบ่งชี้สำหรับคัดกรองและประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวในเบื้องต้น มี ๒๒ ข้อ (ข้อมูลที่ได้จะนำไปสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวต่อไป) ได้แก่

๕.๑ ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นการสอบถามลักษณะของคนในครอบครัว มี ๘ ตัวชี้วัด คือ

- ๑) การว่างงานและขาดรายได้
- ๒) การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และ/หรือใช้สารเสพติด
- ๓) การติดการพนันและมีหนี้สิน
- ๔) การมีพฤติกรรมนอกใจหรือหวาดระแวง หึงหวง
- ๕) การผูกขาดการตัดสินใจหรือควบคุมพฤติกรรมผู้อื่น
- ๖) การไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง
- ๗) การแยกตัวหรือเก็บตัวของเด็กและเยาวชน
- ๘) การมีปัญหาทางจิตเวช

๕.๒ ปัจจัยด้านครอบครัว เป็นลักษณะของครอบครัวและความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างสามี-ภรรยา พ่อ-แม่-ลูก และญาติพี่น้อง รวมถึงความสัมพันธ์ลักษณะอื่น ๆ ของคนในครอบครัว เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกับเขยหรือสะใภ้ มี ๕ ตัวชี้วัด คือ

- ๑) การเป็นครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว
- ๒) การไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือด เช่น ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยง พ่อแม่-ลูกบุญธรรม
- ๓) การมีบุคคลในครอบครัวที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เช่น ผู้พิการ (ทุกช่วงวัย) หรือผู้สูงอายุ
- ๔) การมีความขัดแย้งกันของคนในครอบครัว เช่น การทะเลาะเบาะแว้งหรือมีปากเสียงกัน
- ๕) การทำร้ายร่างกายกัน เช่น การทุบตีทำร้าย ใช้อาวุธ มีผลทำให้ได้รับบาดเจ็บ
- ๖) การคุกคาม หรือข่มขู่จะทำร้าย หรือทำให้ได้รับความเดือดร้อน
- ๗) การบังคับมีเพศสัมพันธ์ หรือมีเพศสัมพันธ์แบบไม่เต็มใจ
- ๘) การทำร้ายผู้หญิง/ภรรยาขณะตั้งครรภ์
- ๙) การทำร้ายตนเอง หรือมีภาวะซึมเศร้า เช่น การคิดหรือพยายามฆ่าตัวตาย

๕.๓ ผลจากอุบัติเหตุการความรุนแรงในครอบครัว เป็นลักษณะของพฤติกรรมหรือการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นแล้ว และเสี่ยงต่อการกระทำความรุนแรงซ้ำ หากไม่มีการป้องกันหรือช่วยเหลือ มี ๕ ตัวชี้วัด คือ

- ๑) ความขัดแย้งที่เกิดจากคนที่เคยมีความสัมพันธ์กัน เช่น อดีตสามีหรือภรรยา

- ๒) การขอรับคำปรึกษาจากสหวิชาชีพ หลังจากที่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว
- ๓) การเข้ารับการรักษาพยาบาล เพราะได้รับผลกระทบจากการถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว
- ๔) การแจ้งเหตุความรุนแรงในครอบครัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐
- ๕) การขอให้มีเจ้าหน้าที่สหวิชาชีพช่วยเหลือหรือบรรเทาทุกข์ เพื่อลดความเสี่ยงและแก้ไขปัญห ความรุนแรงในครอบครัว

๖. แนวทางการป้องกันความเสี่ยงความรุนแรงในครอบครัว

การป้องกันและลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ทำได้ใน ๓ ระดับ คือ ระดับปฐมภูมิ (primary prevention) ทุติภูมิ (secondary prevention) และตติภูมิ (tertiary prevention) ดังนี้

๖.๑ ระดับปฐมภูมิ เป็นการดำเนินการป้องกันก่อนเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยการใช้ความรู้ สร้างความตระหนักในปัญหาและผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็ก และเยาวชน ครอบครัวโดยทั่วไปและครอบครัวกลุ่มเสี่ยง และแกนนำชุมชน รวมทั้ง โรงเรียนหรือสถานศึกษา เช่น

- จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวแก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียน เพื่อลดพฤติกรรมรังแก และการใช้ความรุนแรงระหว่างเพื่อน ให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา ไปจนถึงการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย
- รมรงค์เผยแพร่ความรู้ สร้างความตระหนักในปัญหาและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว ด้วยการลดความเสี่ยงและปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดความรุนแรงต่าง ๆ เช่น ลดอบายมุข และพื้นที่เสี่ยงในชุมชน

๖.๒ ระดับทุติภูมิ เป็นการดำเนินการในช่วงที่ครอบครัวมีความเสี่ยง การป้องกันทำได้โดยการแยกแยะปัจจัยเสี่ยง สืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหา เพื่อหาแนวทางป้องกันปัญหาโดยการลดความเสี่ยง และให้คำปรึกษา พร้อมทั้งให้บริการช่วยเหลือเพื่อบรรเทาปัญหา เช่น

- การประเมินความเสี่ยง และสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้น
- จัดบริการให้ความช่วยเหลือและประสานส่งต่อเพื่อบรรเทาปัญหาตามความต้องการจำเป็น เพื่อความปลอดภัยของผู้ถูกระทำรุนแรงและครอบครัว
- จัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ถูกระทำรุนแรงและครอบครัว สร้างขวัญกำลังใจให้คำปรึกษา และให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น เช่น ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ การฝึกอาชีพ
- จัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว และกิจกรรมปรับพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ
- ติดตามผล ป้องกันปัญหาความรุนแรง โดยแกนนำชุมชน

๖.๓ ระดับตติยภูมิ เป็นการดำเนินการในระยะที่มีอุบัติการณ์และกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นแล้ว เพื่อมิให้กระทำรุนแรงเพิ่มมากขึ้น และเข้าแทรกแซงช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหา ลดปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยกระตุ้นต่าง ๆ โดยดำเนินการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ นับตั้งแต่มีการรับแจ้งเหตุความรุนแรงในครอบครัว โดยให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของผู้ถูกกระทำรุนแรงและครอบครัว ซึ่งจะต้องดำเนินการอย่างรวดเร็ว ทันเวลา เช่น

- จัดให้มีการคุ้มครองสวัสดิภาพ รวมทั้งเยียวยาผู้ถูกกระทำรุนแรงและครอบครัว สนับสนุนให้มีการปรับพฤติกรรมผู้กระทำรุนแรง
- ประสานงานระหว่างทีมสหวิชาชีพในการให้บริการช่วยเหลือและติดตามเพื่อลดผลกระทบจากความรุนแรงที่มีต่อผู้ถูกกระทำและครอบครัว

การป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในระดับนี้ต้องประเมินความเสี่ยงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เช่น ให้คำปรึกษา ฟันฟูเยียวยา และให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น ให้อาศัยที่พัก (บ้านพักเด็กและครอบครัว) ช่วยเหลือเด็ก (กรณีที่มีลูก) ให้ความช่วยเหลือด้วยการฝึกอาชีพ/สนับสนุนทุนสำหรับการประกอบอาชีพเพื่อให้พึ่งตนเองได้ ส่วนการป้องกันในระยะยาว เช่น การป้องกันผลกระทบที่มีต่อเด็กที่อาจเป็นผู้ถูกกระทำ หรือได้รับผลกระทบจากการกระทำรุนแรง

ทั้งนี้ การดำเนินการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในทุกระดับจำเป็นต้องทำงานเชิงรุก และต้องได้รับความร่วมมือจากสหวิชาชีพ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ซึ่งการป้องกันที่ให้ผลดีที่สุดในแต่ละกรณีอาจต้องใช้การป้องกันมากกว่าหนึ่งวิธีการ หรือโดยการ “บูรณาการ” การทำงานของทีมสหวิชาชีพ

ส่วนที่ ๒ แนวทางการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว

๑. แนวทางการเฝ้าระวังความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

๑.๑ นิยามการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

“การเฝ้าระวัง” เป็นระบบและกลไกสำหรับการติดตามสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เพื่อใช้ในการวางแผน ควบคุม และป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น หรือนำไปใช้เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องมีการจัดการระบบการประมวลผลและประเมินข้อมูลที่มีความเที่ยงตรง ไม่มีอคติ และเผยแพร่ข้อมูลที่เป็น เพื่อการนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็น

การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว เป็นระบบและกลไกการทำงานเชิงรุก ในการติดตามสถานการณ์ความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ที่ต้องทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ดำเนินการโดย

- วางแผน กำหนดแนวทาง/วิธีการลดและ/หรือป้องกันความเสี่ยง หรือปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจส่งผลให้เกิดอันตรายและปัญหาความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว อย่างมีประสิทธิภาพ
- ดำเนินการ วิเคราะห์ และแปลผลข้อมูลพฤติกรรมและลักษณะความเสี่ยงต่อการเกิดความรุนแรงในครอบครัว จำแนกแยกแยะข้อมูลโดยจัดแบ่งเป็นระดับ เช่น เสี่ยงน้อย เสี่ยงปานกลาง และเสี่ยงมาก เพื่อกำหนดแนวทางการลดความเสี่ยง และปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้น
- นำข้อมูลไปจัดกิจกรรมเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวต่อไป

๑.๒ องค์ประกอบของการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว การดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเฝ้าระวังจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญสำหรับการทำงาน ๕ ประการ คือ

๑) บุคลากร เป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ เช่น เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือ พมจ. หรือแกนนำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทำหน้าที่ตามกระบวนการเฝ้าระวัง ซึ่งต้องมีความรู้ความสามารถที่ได้รับการฝึกฝนหรือผ่านการฝึกอบรม เพื่อให้สามารถสำรวจและประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว และจัดกิจกรรมเพื่อการเฝ้าระวัง รวมทั้งสร้างความตระหนักในปัญหาและความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

๒) สถานการณ์ที่ต้องเฝ้าระวัง เป็นสภาพความเสี่ยงหรือลักษณะของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่พบจากการสำรวจข้อมูล ซึ่งเป็นสิ่งที่คาดว่าจะมีปัญหาก่อเกิดและอาจรุนแรงขึ้น ข้อมูลดังกล่าวนี้จะเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยก่อนเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและผลกระทบที่รุนแรงขึ้นต่อไป

๓) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสำรวจ เพื่อคัดกรองหรือประเมินความเสี่ยงที่สามารถบ่งชี้ความเสี่ยงได้เบื้องต้นจนถึงระดับที่ได้มาตรฐาน แบบสำรวจความเสี่ยงในเบื้องต้นจะต้องง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ วิเคราะห์และแยกแยะปัจจัยเสี่ยงและปัญหาในเบื้องต้นที่จะจัดให้มีการป้องกัน

ความเสี่ยงและการเกิดปัญหาได้ อย่างไรก็ตาม มีความจำเป็นต้องพัฒนาเครื่องมือที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนครอบครัวและชุมชน ได้อย่างกว้างขวาง (ในปี ๒๕๕๗ ได้พัฒนาแบบสำรวจเพื่อประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวในเบื้องต้น)

๔) ระบบการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ โดยใช้เครื่องมือที่พัฒนาขึ้น จะถูกนำมาประมวลผล ซึ่งต้องพัฒนาให้สามารถทำงานได้อย่างมีระบบ สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคม การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลต้องอิงหลักการวิจัย เพื่อให้ข้อมูลเชื่อถือได้

๕) การรายงาน ข้อมูลจากการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล จะนำไปจัดทำรายงานเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัย ซึ่งอาจนำเสนอเป็นข้อมูลความเสี่ยงต่อความรุนแรงในระดับครัวเรือน ระดับชุมชน ระดับจังหวัด และระดับชาติ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลหรือแหล่งอ้างอิงในการทำงานต่อไป

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑) สร้างความปลอดภัยให้แก่คนในครอบครัว โดยการลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ในมิติของพื้นที่ (ในระดับครอบครัว ชุมชน และจังหวัด) ความชุก (ปริมาณการเกิดมากหรือน้อย) และระดับความรุนแรงที่เกิดขึ้น (ระดับของความรุนแรงจากน้อยไปถึงมาก)

๒) สำรวจข้อมูลความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว เพื่อนำไปกำหนดแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหา ลดความเสี่ยงก่อนเกิดความรุนแรง และลดการกระทำความรุนแรงซ้ำ

๑.๔ ประโยชน์ของการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว การเฝ้าระวังเป็นการทำงานเชิงรุกเพื่อป้องกันปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ก่อนจะมีความรุนแรงที่ส่งผลกระทบเพิ่มมากขึ้น มีประโยชน์ดังนี้

๑) เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยให้สามารถติดตามสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่ทันสมัยอยู่เสมอ ลดปัญหาและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

๒) เป็นข้อมูลสำหรับชุมชนและแกนนำชุมชนในการกำหนดแนวทางการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยลดปัจจัยเสี่ยงทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริง

๓) เป็นการดำเนินการป้องกันปัญหาและนำไปใช้ในการตัดสินใจกำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน มาตรการและกลไก รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายครอบครัวที่เป็นกลุ่มเสี่ยงได้อย่างต่อเนื่องและชัดเจนมากขึ้น

๑.๕ ขอบเขตของการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว (ตามแนวคิดตามทฤษฎีระบบนิเวศวิทยามนุษย์ของบรอนเฟนเบนเนอร์) มีขอบเขตการทำงานใน ๔ ระดับ คือ

๑) ระดับบุคคล เป็นการลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อสมาชิกของครอบครัว

๒) ระดับครอบครัว เป็นการเฝ้าระวังความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว

๓) ระดับชุมชน เป็นการเฝ้าระวังสภาพแวดล้อมภายนอกที่ใกล้ชิดครอบครัว

๔) **ระดับจังหวัดและระดับชาติ** เป็นการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว โดยนำข้อมูลที่มีการประเมินความเสี่ยงต่อปัญหา ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อให้สังคมได้รับรู้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นข้อมูลสำหรับกำหนดเป็นนโยบาย มาตรการ และกลไกการเฝ้าระวังอย่างเป็นระบบ

การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ดำเนินการได้โดยชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นและระดับจังหวัด

๑.๖ **ภาพแบบการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว** การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสุขภาพส่วนบุคคล ความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ในครอบครัว ตลอดจนมีผลกระทบต่อชุมชน การดำเนินงานเพื่อเฝ้าระวังจึงเน้นให้คนในครอบครัวมีความปลอดภัย โดยการยุติหรือลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งมุ่งเน้นทั้งการป้องกัน (เชิงรุก) และแก้ไขปัญหา (เชิงรับ) ดังนี้

๑) **การดำเนินงานในเชิงรุก** เป็นการป้องกันความเสี่ยงก่อนเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว หรือถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นแล้วก็ป้องกันมิให้มีเกิดการกระทำรุนแรงที่ร้ายแรงขึ้น การเฝ้าระวังในลักษณะเชิงรุกจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมที่เน้นในช่วงก่อนเกิดปัญหาเป็นหลัก มีแนวทางดังนี้

๑.๑) **สำรวจหรือสืบค้นข้อมูลเพื่อประเมินสถานการณ์** การรวบรวมข้อมูล การประเมินความเสี่ยงในระดับพื้นที่อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันให้มากที่สุด ทำให้ทราบปัญหาได้อย่างรวดเร็ว เพื่อลดความเสี่ยงและสร้างความปลอดภัยให้คนในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม เป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และมีการติดตามประเมินสถานการณ์ตลอดเวลา นำไปสู่การเตือนภัยในระดับครอบครัว โดยการพัฒนาระบบการเฝ้าระวัง จากข้อมูลลักษณะตัวบ่งชี้ ความเข้มข้นของปัญหา (ระดับของความรุนแรง และความถี่ของการกระทำรุนแรง) ในระดับชุมชน และระดับจังหวัด มีการเชื่อมโยงกับระบบการบรรเทาและแก้ไขปัญหาย่างครบวงจร

๑.๒) **รายงานข้อมูลความเสี่ยง** ข้อมูลที่นำมารายงาน ประกอบด้วย สภาพปัญหาและความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจะต้องบอกขนาดและลักษณะของปัญหาและ/หรือความเสี่ยงและผลกระทบที่เกิดขึ้น เช่น ด้านสุขภาพ จำนวนบุคคล/ครอบครัวที่เกิดปัญหาหรือมีความเสี่ยง เป็นต้น รวมทั้งการคาดคะเน/คาดการณ์ว่าจะมีความรุนแรงมากขึ้นมากน้อยเพียงใด

๑.๓) **เฝ้าระวังและลดความเสี่ยง** ข้อมูลความเสี่ยงที่มีการรายงานจะนำไปออกแบบเพื่อกำหนดแนวทางการแทรกแซงช่วยเหลือเพื่อลดความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เหมาะสมในแต่ละกรณี ซึ่งจะต้องมีการติดตามผลและประเมินผลที่เกิดจากการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

๒) **การดำเนินงานในเชิงรับ** เป็นการบริการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงจากคนในครอบครัว รวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว โดยเก็บข้อมูลจากผู้เข้ามารับบริการผ่านหน่วยงาน/องค์กร หรือศูนย์ให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ ทั้งในระดับชุมชนและระดับจังหวัด จัดให้มีการบันทึก ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อป้องกันการกระทำรุนแรงซ้ำ

๑.๗ **กระบวนการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว** การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวดำเนินการได้ตามขั้นตอนต่อไปนี้

๑) **ทำความเข้าใจวิธีดำเนินการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว** เริ่มต้นจากการทำความเข้าใจกับผู้ที่ทำหน้าที่ในการเฝ้าระวัง เช่น ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือแกนนำชุมชน โดยทำความเข้าใจเป้าหมายของการเฝ้าระวัง วิธีการดำเนินงาน ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ ดำเนินการสำรวจข้อมูล โดยการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลตัวบ่งชี้ตามแบบฟอร์ม หรือแบบประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

๒) **กำหนดมาตรฐานการวัดความเสี่ยงความรุนแรงในครอบครัว** การวัดหรือประเมินความเสี่ยงจะต้องมีตัวบ่งชี้ที่สามารถบ่งบอกความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวได้ในเบื้องต้น และควรพัฒนาให้เป็นแบบที่มีมาตรฐาน เพื่อนำไปใช้เป็นแบบประเมินที่ยอมรับและได้ผลการประเมินที่เป็นประโยชน์ และนำไปสร้างความร่วมมือในการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัวอย่างเป็นระบบ มีข้อมูลที่เชื่อถือได้ ทำให้เกิดการกำหนดแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่สามารถคุ้มครองสวัสดิภาพครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๓) **จัดการความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว** นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวมาจัดระดับความเสี่ยงของปัญหา กำหนดแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยความร่วมมือของเครือข่ายสหวิชาชีพในระดับชุมชนและระดับจังหวัด กำหนดแนวทางและดำเนินการเพื่อจัดการความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวตามระดับความเสี่ยงของปัญหา

๔) **ติดตามและประเมินผลการจัดการความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว** การติดตามผลและประเมินผลการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ที่ดำเนินการโดยหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยความร่วมมือในระดับชุมชนและระดับจังหวัด มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสำเร็จและถอดบทเรียนการดำเนินงาน และจัดการข้อจำกัดหรือปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการเฝ้าระวังความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

การติดตามและประเมินผลการจัดการความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวจะได้ข้อมูลจากบทเรียนประสบการณ์การทำงานเพื่อการเฝ้าระวังร่วมกันของเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้อง เพื่อเชื่อมโยงกับระบบการเตือนภัยในระดับครอบครัวและชุมชน การเตือนภัยระดับจังหวัด ตลอดจนการเตือนภัยในระดับสังคม

กระบวนการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวมีขั้นตอนการดำเนินงานดังภาพที่ ๔

ภาพที่ ๔ กระบวนการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

๒. แนวทางการเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว

๒.๑ นิยามการเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว “การเตือนภัย” เป็นการให้ข้อมูลสถานการณ์ การเสี่ยงภัยหรือมีปัญหาที่ทันเวลาและมีประสิทธิภาพ ช่วยป้องกันไม่ให้บุคคลได้รับอันตราย สร้างความปลอดภัย หลีกเลี่ยงหรือลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้น และเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ มีการเตือนภัยล่วงหน้าเพื่อสร้างความปลอดภัยให้คนในครอบครัว ช่วยลดการสูญเสียทางเศรษฐกิจและลด จำนวนการบาดเจ็บหรือเสียชีวิต

การเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว จึงเป็นการบ่งบอกสาระสำคัญหรือข้อมูลความเสี่ยงต่อการกระทำ ความรุนแรงระหว่างบุคคลในครอบครัว ที่สามารถบอกแนวโน้มของปัญหาความรุนแรง ภาพแบบต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ พร้อมทั้งบ่งบอกแนวทางการปฏิบัติเพื่อป้องกันและเตรียมความพร้อมในการลดความเสี่ยงต่อการกระทำรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัว ดำเนินการดังนี้

๑) ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ในการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำรุนแรงและคนในครอบครัว

๒) เผยแพร่ข่าวสารข้อมูล เพื่อสื่อสารปัจจัยเสี่ยง หรือภัยอันตรายหรือภัยคุกคามการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว โดยบอกบอกลักษณะของความเสียหาย สาเหตุ และผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัวที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

การส่งสัญญาณเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว ทำได้โดยผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว หรือผู้พบเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงเป็นผู้แจ้งเหตุให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย หรือเจ้าหน้าที่หน้าของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รวบรวมข้อมูล เช่น เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) โดยจะต้องบันทึกข้อมูลเหตุการณ์ความเสียหายและความรุนแรงที่เกิดขึ้น จากนั้นจึงรายงานสถานการณ์ต่อผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องทราบ ข้อมูลที่บันทึกประกอบด้วย เช่น สถานการณ์ปัญหา (ใครเป็นผู้กระทำ-ผู้ถูกกระทำ สภาพปัญหา/วิกฤติการณ์ และลักษณะของความเสียหายเป็นอย่างไร อยู่ในระดับใด มีผลกระทบจากการกระทำรุนแรงอย่างไร) เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานตามขั้นตอนที่เหมาะสม และการเตือนภัยเพื่อให้สาธารณชนรับรู้ปัญหาและผลกระทบ สำหรับการป้องกันความเสี่ยงหรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้น โดยการส่งสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า

การส่งสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า มีขึ้นเพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้ถูกกระทำและครอบครัวที่มีความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำซ้ำ เป็นการบูรณาการข้อมูลกับระบบการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวเข้าด้วยกัน ผ่านเครือข่ายในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ระดับชุมชน ระดับจังหวัด จนถึงระดับชาติ เพื่อสร้างระบบการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องมีการส่งต่อข้อมูลข่าวสารที่ผ่านการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดย หน่วยงานสหวิชาชีพและเครือข่าย กับเจ้าหน้าที่ที่มีบทบาทหน้าที่และมีอำนาจหน้าที่โดยตรง ซึ่งอาจเป็นศูนย์กลางของข่าวสาร ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบาย เพื่อให้เกิดระบบการเฝ้าระวัง และเตือนภัยพร้อมรับสถานการณ์เสี่ยงต่าง ๆ

ผู้ทำหน้าที่ในการเฝ้าระวังและเตือนภัยจะต้องได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะการเฝ้าระวังความเสี่ยงและเตือนภัยปัญหาความรุนแรงในครอบครัว พร้อมทั้งมีทักษะในการบริการช่วยเหลือ ซึ่งควรมีนักวิชาชีพที่มีความเชี่ยวชาญเป็นผู้ให้คำปรึกษาหรือเฝ้าระวัง

๒.๒ วัตถุประสงค์ของการเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว การเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัวทำได้ใน ๒ ระดับ คือ ระดับครอบครัวและชุมชน และระดับสังคม ดังนี้

๑) ระดับครอบครัวและชุมชน ชุมชนทำหน้าที่ในการเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัวร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายสหวิชาชีพระดับจังหวัด เพื่อลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวและสร้างความปลอดภัยให้ผู้ถูกกระทำและครอบครัว ให้มีการคุ้มครองสิทธิให้แก่บุคคลในครอบครัว (เช่น คุ้มครองเด็กเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ และผู้ถูกกระทำทุกคน) การเตือนภัยล่วงหน้าจะต้องทำอย่างเร่งด่วน เพื่อให้เกิดความตระหนักและร่วมกันเฝ้าระวังความเสี่ยง เช่น ขจัดหรือลดสถานที่ (ร้านเหล้า หรือแหล่งอบายมุข) ที่กระตุ้นให้เกิดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

๒) ในระดับสังคม การแจ้งเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัวสู่สาธารณะหรือรายงานสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวให้สังคมรับรู้ สามารถดำเนินการเป็นรายไตรมาส และ/หรือรายปี ข้อมูลที่นำมารายงาน เช่น ลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้น ความถี่ของการเกิดปัญหา สาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำรุนแรง เพื่อเป็นการบอกให้สังคมติดตามสถานการณ์ ทำความเข้าใจกับปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหามีการกำหนดเป็นนโยบาย มาตรการ และกลไกในระดับชาติ

๒.๓ กระบวนการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว การเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวตามช่วงภาวะเสี่ยงต่าง ๆ ที่แบ่งออกเป็น ๓ ช่วง ดำเนินการได้ดังนี้

๑) ช่วงภาวะเสี่ยง หรือ “ระยะก่อนเกิดปัญหา” ควรดำเนินการป้องกันก่อนมีปัญหาคือความรุนแรงในครอบครัวที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของคนในครอบครัว โดยจัดการลดความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับปัญหา หรือลักษณะบางประการที่บ่งบอกถึงสิ่งที่จะเกิดความรุนแรงขึ้น หรือพฤติกรรมที่มีปัญหาหากว่าปกติ เช่น ทะเลาะเบาะแว้ง หรือขัดแย้งกันในครอบครัวบ่อยขึ้น จำเป็นต้องยุติหรือหลีกเลี่ยงมิให้เกิดปัญหาครอบครัว ในขั้นตอนนี้จึงควรดำเนินการ เช่น

- ให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว
- ให้ความรู้แก่ครอบครัวและชุมชน ให้ช่วยกันเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ด้วยการลดความเสี่ยงต่าง ๆ และลดปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว เช่น ลดเหล้า รันเกม บ่อนการพนัน และลดพื้นที่เสี่ยงอื่น ๆ ในชุมชน

๒) ช่วงของการกระทำรุนแรง หรือ “ระยะของการเกิดปัญหา” เป็นการแยกแยะความเสี่ยง/จัดการปัญหาของการกระทำรุนแรงในภาพแบบต่าง ๆ เช่น ร่างกาย จิตใจ ด้านเพศ โดยเข้าแทรกแซงช่วยเหลือ เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงและ โอกาสที่เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวขึ้น เพื่อความปลอดภัยของคนในครอบครัว ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันหาแนวทางการแก้ไข และป้องกันมิให้เกิดปัญหาที่ยืดเยื้อจน

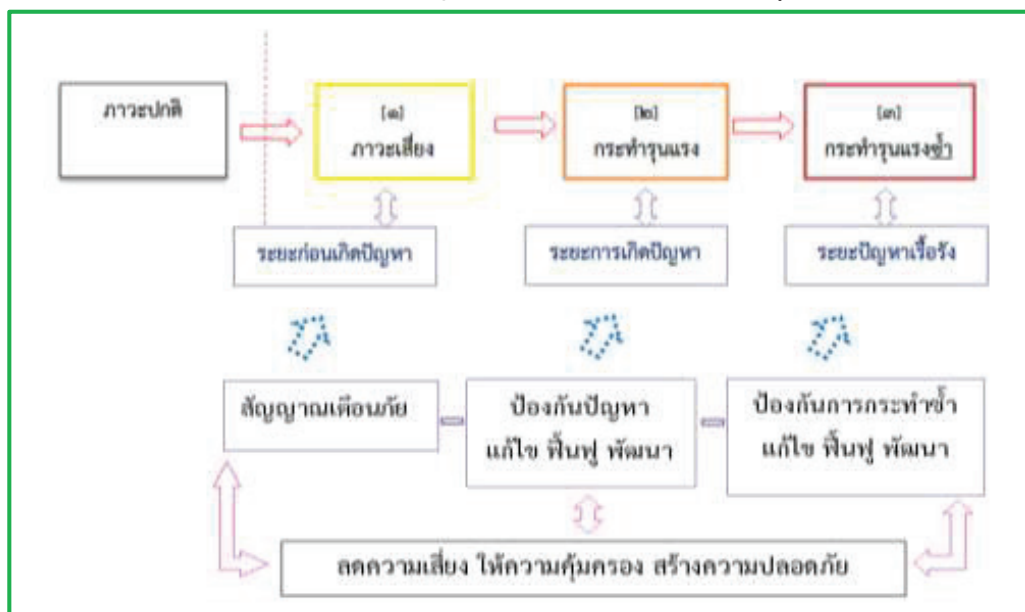
กลายเป็นปัญหาที่เรื้อรัง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว และความมั่นคงของครอบครัว ในขั้นตอนนี้จึงต้องดำเนินการส่งสัญญาณเตือนล่วงหน้า เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา รวมทั้งฟื้นฟูเยียวยาเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว เช่น

- ลดความเสี่ยงต่าง ๆ และลดปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดความรุนแรงต่าง ๆ ในครอบครัวและชุมชน
- ให้ความช่วยเหลือ/แทรกแซง เช่น ให้คำปรึกษาแนะนำเบื้องต้น ประสานส่งต่อเครือข่ายที่เป็นทีมสหวิชาชีพ

๓) ช่วงของการกระทำรุนแรงซ้ำ หรือ “ระยะปัญหาเรื้อรัง” ในขั้นตอนนี้ต้องดำเนินการส่งสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า และดำเนินการฟื้นฟูเยียวยาเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้ถูกระทำและครอบครัว สนับสนุนให้มีการปรับพฤติกรรมผู้กระทำรุนแรง เพื่อการป้องกันปัญหา ลดความเสี่ยงจากการกระทำรุนแรงซ้ำ หรือเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่วิกฤติมากขึ้น

- ชุมชนมีวิธีการส่งสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้าได้ เช่น การให้ข้อมูลความเสี่ยงเป็นรายครอบครัว และจัดให้มีการเยี่ยมบ้าน เพื่อช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และรายงานสถานการณ์ความเสี่ยงในภาพรวมให้ชุมชนรับรู้ เพื่อช่วยกันเฝ้าระวังความเสี่ยง และจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนให้เกิดภูมิคุ้มกันครอบครัว/ครอบครัวเข้มแข็ง
- เยียวยาสุขภาพกายและจิตใจของผู้ถูกระทำ
- ประสานงานระหว่างทีมสหวิชาชีพ ติดตามและประเมินผลการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสวัสดิภาพ ด้านกฎหมาย ฯลฯ เพื่อลดผลกระทบจากปัญหา
- ป้องกันความเสี่ยงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

กระบวนการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว ดังปรากฏในภาพที่ ๕

ภาพที่ ๕ กระบวนการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

๒.๔ แนวปฏิบัติในการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว

ขั้นตอนการดำเนินการของแนวปฏิบัติในการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัวมีดังนี้

๑) **ทำความเข้าใจความเสี่ยงและกำหนดเป้าหมายการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว** การเริ่มต้นดำเนินการเพื่อป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจะต้องทำความเข้าใจปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (สถานการณ์ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบ) และปัจจัยเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว พร้อมทั้งกำหนดเป้าหมายของการเฝ้าระวังและเตือนภัย ซึ่งเป้าหมายความปลอดภัยและสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำและครอบครัวมีความสำคัญมากที่สุด การดำเนินการในขั้นตอนนี้รวมถึงการกำหนดวิธีการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานสหวิชาชีพและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในระดับชุมชนและระดับจังหวัด

๒. **สำรวจ/เก็บข้อมูลความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว** เป็นขั้นตอนของการสำรวจปัญหาและประเมินความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยการออกแบบประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในครอบครัว หรือนำแบบประเมินความเสี่ยงที่มีการจัดทำไว้แล้วมาใช้ โดยมีหน่วยการจัดเก็บเป็นครัวเรือน (โดยใช้แบบประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวที่พัฒนาขึ้นในปี ๒๕๕๗ ในการประเมินสถานการณ์ครอบครัวในเบื้องต้น)

๓) **วิเคราะห์แยกแยะความเสี่ยงและปัญหาความรุนแรงในครอบครัว** หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวแล้ว เป็นการดำเนินการประมวลผลวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล เพื่อแยกแยะความเสี่ยงและปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ในขั้นตอนนี้เป็นการจัดระดับความเสี่ยงและความรุนแรงของปัญหา (ตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนดในแบบฟอร์มการประเมินความเสี่ยงซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ ไม่มีความเสี่ยง มีความเสี่ยงน้อย มีความเสี่ยงปานกลาง หรือมีความเสี่ยงมาก ข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์ในการสืบเสาะข้อมูลเพิ่มเติมและกำหนดแนวทาง/วิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหา

๔) **รายงานข้อมูลความเสี่ยงเพื่อกำหนดแนวทางการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว** เมื่อวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลแล้ว ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งการรายงานข้อมูลควรทำในทุกระดับในระดับ ได้แก่ การรายงานข้อมูลระดับชุมชน หรือระดับพื้นที่ เพื่อคืนข้อมูล และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา การรายงานในระดับจังหวัด ที่อาจแยกเป็นระดับอำเภอย่อย ๆ และการรายงานในระดับชาติ เพื่อกำหนดแนวทางที่นำไปปฏิบัติงานต่อไป

การดำเนินงานดังกล่าวอาจพิจารณาตามแนวทางการจัดการความรุนแรงในครอบครัวในแต่ละระดับ โดยการกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงาน และกิจกรรมการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว ในตารางที่ ๑ นี้เป็นตัวอย่าง

ตารางที่ ๑ แนวทางการเฝ้าระวังและเตือนภัยเพื่อป้องกันความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

การจัดระดับความรุนแรง	จุดมุ่งหมาย	การเฝ้าระวังและป้องกันความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว		
		ระดับชุมชน	ระดับจังหวัด	ระดับชาติ
ไม่มีความเสี่ยงต่อความรุนแรง	เสริมสร้างครอบครัวคุณภาพและครอบครัวเข้มแข็ง	จัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อสร้างความตระหนักในปัญหาและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว เพื่อป้องกันปัญหา และจัดกิจกรรมครอบครัวเข้มแข็ง	๑) จัดทำรายงานสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในระดับจังหวัด ๒) จัดกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงและเข้มแข็งของครอบครัว ๓) จัดให้มีการสำรวจข้อมูลเพื่อคัดกรองและประเมินเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว	๑) รายงานสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในระดับชาติ ๒) กำหนดนโยบาย มาตรการกลไก สำหรับการเฝ้าระวังและเตือนภัยในด้านความรุนแรงในครอบครัว ๓) กำหนดยุทธศาสตร์การ
มีความเสี่ยงต่อการกระทำรุนแรงในระดับน้อย	ลดปัจจัยเสี่ยงและป้องกันปัญหาที่รุนแรงขึ้น	๑) จัดกิจกรรมเฝ้าระวังและเตือนภัยต่าง ๆ เช่น ลงเยี่ยมบ้าน จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ๒) จัดกิจกรรมลดความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและชุมชน ๓) จัดกิจกรรมรณรงค์ในระดับชุมชน	๑) จัดให้มีแผนงานระดับจังหวัดเพื่อเฝ้าระวังและเตือนภัยปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ๒) มีคณะกรรมการ/คณะทำงานสหวิชาชีพระดับจังหวัดเพื่อเป็นที่ปรึกษาในการทำงานเชิงป้องกันควบคู่กับการแก้ไขปัญหา ความรุนแรงในครอบครัว	ทำงานเชิงรุก เพื่อป้องกันปัญหาและลดปัจจัยเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ๔) สร้างสมรรถนะการทำงานของสหวิชาชีพ ระบบข้อมูล กลไกความร่วมมือต่าง ๆ อย่างเป็นภาพธรรม ๕) จัดให้มีระบบการติดตามประเมินผลการ

การจัดระดับ ความรุนแรง	จุดมุ่งหมาย	การเฝ้าระวังและป้องกันความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว		
		ระดับชุมชน	ระดับจังหวัด	ระดับชาติ
มีความเสี่ยง ต่อการกระทำ รุนแรงใน <u>ระดับปาน กลาง</u>	ลดปัจจัยเสี่ยง ลดปัญหาที่ รุนแรงขึ้น ทั้ง ความถี่และ ระดับความ รุนแรง	จัดกิจกรรมเฝ้าระวัง ปัญหาความรุนแรงใน ครอบครัว	ลดปัจจัยเสี่ยงเพื่อ ป้องกันปัญหาที่ รุนแรงในครอบครัวที่ อาจเพิ่มขึ้น	ทำงาน และนิเทศ งานอย่างเป็นภาพ ธรรม และต่อเนื่อง
มีความเสี่ยง ต่อการกระทำ รุนแรงใน <u>ระดับมาก</u>	ลดปัจจัยเสี่ยง ทั้งจากปัจจัย ภายในและ ภายนอก ครอบครัว ลด ปัญหาที่รุนแรง ขึ้น ทั้งความถี่ และระดับความ รุนแรง เพื่อ มิให้ปัญหา รุนแรงขึ้น หรือ เกิดการกระทำ รุนแรงซ้ำ	จัดให้มีการประสาน ความร่วมมือให้มีนัก วิชาชีพ ด้านการฟื้นฟู เยียวยา การคุ้มครอง พิทักษ์สิทธิ เพื่อลด ปัจจัยเสี่ยงและปัญหา ความรุนแรงใน ครอบครัว ลดการ กระทำรุนแรงซ้ำ	๑) ลดการกระทำซ้ำ ด้วยการเชื่อมโยงกับ การแก้ไขปัญหาความ รุนแรงในครอบครัว ๒) จัดให้มีระบบการ ทำงานร่วมกันของ สหวิชาชีพระดับ จังหวัด เน้นการฟื้นฟู เยียวยา	

ที่มา: บุญเสริม หุดะแพทย์ และคณะ. (๒๕๒๗). “รายงานผลการดำเนินงานโครงการชีวิตสถานการณ์ทางสังคมเพื่อการเฝ้า
ระวังและเตือนภัยต่อกลุ่มเป้าหมาย ปี ๒๕๕๗. ศูนย์การเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม สำนักงานปลัดกระทรวง
การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๕) ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยการเฝ้าระวังและเตือนภัย ในขั้นตอนนี้เป็นกรนำเอา
ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจหรือประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวมากำหนดแนวทางการจัดการ
ความรุนแรงในครอบครัวแต่ละระดับ รวมทั้งกิจกรรมการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว
ที่กำหนดว่าจะนำมาใช้ดำเนินการสำหรับการป้องกันหรือเฝ้าระวังและเตือนภัย โดยสนับสนุนให้มีความ
ร่วมมือระหว่างองค์กรระดับชุมชน/ตำบล ระดับจังหวัด และระดับชาติ โดยสร้างเสริมความร่วมมือกับ
เครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและองค์กรเอกชน ซึ่งควรมีความร่วมมือจากภาคประชาสังคม หรือคนในชุมชน

เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพสามารถดำเนินการได้ ทั้งในระยะสั้นหรือกรณีเร่งด่วน และระยะยาว เพื่อการแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน

๖) ติดตามและประเมินผลการป้องกันและแก้ไขปัญหา/เฝ้าระวังและเตือนภัย การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการหรือกิจกรรมที่กำหนดไว้เพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว การติดตามและประเมินผลทำได้ในระยะเริ่มต้นของการทำกิจกรรม ระหว่างทำกิจกรรม และหลังทำกิจกรรม รวมทั้งถอดบทเรียนกระบวนการทำงาน เพื่อนำข้อดีไปใช้ประโยชน์และลดข้อด้อยด้วยการปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการทำงาน

การติดตามและประเมินผลงานในช่วงเริ่มต้น อาจกำหนดขึ้นเพื่อให้คำแนะนำปรึกษา ซึ่งอาจจะในช่วงที่ยังมีปัญหาในการทำงาน โดยการลงเยี่ยมครอบครัวในพื้นที่เป้าหมาย และเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้ครอบครัว และคนทำงาน การติดตามและประเมินผลระหว่างการทำกิจกรรม ซึ่งเป็นช่วงที่ดำเนินงานมาแล้วระยะหนึ่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อรับทราบปัญหาอุปสรรค หรือข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้น ผู้ติดตามและประเมินผลจะสามารถให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปัญหาระหว่างการดำเนินงานตามกระบวนการ ส่วนการติดตามและประเมินผลหลังการดำเนินงาน มีขึ้นเพื่อดูผลความสำเร็จที่เกิดขึ้น ในระดับผลผลิตหรือผลลัพธ์ และมีการถอดบทเรียนระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับเครือข่าย เพื่อให้การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และการกระทำความรุนแรงซ้ำได้ ขั้นตอนของการเฝ้าระวังและเตือนภัยเพื่อป้องกันความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวดังกล่าว เป็นตัวอย่างของแนวทางที่จะนำไปปฏิบัติ ซึ่งแกนนำชุมชน หรือผู้ปฏิบัติงานระดับอำเภอ หรือระดับจังหวัด สามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความเสี่ยง

ขั้นตอนของการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวดังภาพที่ ๖

ภาพที่ ๖ ขั้นตอนของการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

บันทึก

ส่วนที่ ๓ แนวทางการทำงานของเครือข่ายระดับชุมชน เพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว

๑. เครือข่ายกับการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัวในระดับชุมชน

๑.๑ ความรู้เกี่ยวกับเครือข่าย

๑.๑.๑ เครือข่าย เป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานต่าง ๆ ที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่ม หน่วยงาน/องค์กร หรือชุมชนด้วยความสมัครใจ ความร่วมมือของสมาชิกเครือข่ายมีได้หลายลักษณะ เช่น การแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อเครือข่าย มีการกำหนดจัดกิจกรรมและทำกิจกรรมร่วมกัน สมาชิกของเครือข่ายมีบทบาทและขอบเขตการทำงานของตนเองด้วยความอิสระ เท่าเทียมกัน บนพื้นฐานของการเคารพสิทธิ เชื่อถือ และเอื้ออาทรกันและกัน

๑.๑.๒ ส่วนประกอบสำคัญสำหรับการทำงานของเครือข่าย

- ๑) สมาชิกของเครือข่าย ประกอบด้วย บุคคล กลุ่ม หน่วยงาน/องค์กร หรือชุมชน
- ๒) มีรวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน และทำงานให้ได้ผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้
- ๓) มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของเครือข่าย
- ๔) มีการบริหารและการจัดการ โดยมีโครงสร้างของเครือข่าย มีการกำหนดบทบาทหน้าที่และกฎระเบียบที่ใช้ร่วมกัน มีการประสานงานและติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มีการกำหนดแผนงานหรือโครงการ รวมทั้งอาจมีงบประมาณสนับสนุนการทำกิจกรรมหรือโครงการ เป็นต้น
- ๕) มีผู้ประสานงานของเครือข่าย ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งต่อข้อมูลข่าวสาร
- ๖) มีการจัดกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำตามปกติ หรือกิจกรรมพิเศษ เพื่อให้สมาชิกของเครือข่ายได้ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน
- ๗) มีการรวมพลังสมาชิก เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
- ๘) มีการสนับสนุนส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อให้สมาชิกมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย
- ๙) สมาชิกเครือข่ายมีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนงาน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมการประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมสรุปบทเรียน

๑๐) มีการชี้วัดความสำเร็จของการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่าย

๑.๑.๓ ลักษณะและประเภทของเครือข่าย การรวมตัวของเครือข่ายมีหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการรวมตัวมาเป็นเครือข่าย ดังนี้

๑) **เครือข่ายความสัมพันธ์** เป็นเครือข่ายที่มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก เช่น ระหว่างบุคคลกับบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม องค์กรกับองค์กร สถาบันกับสถาบัน ชุมชนกับชุมชน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน จนบรรลุผลสำเร็จ และรับผลประโยชน์ร่วมกัน มีการจัดกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีการจัดการโดยคณะกรรมการและสมาชิก

๒) **เครือข่ายประสานงาน** เป็นเครือข่ายที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการประสานงานระหว่างสมาชิก มีการจัดกิจกรรมร่วมกันตามเป้าหมาย เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงสมาชิกที่เป็นได้ทั้งบุคคล กลุ่ม องค์กรหรือหน่วยงาน ที่แม้จะมีการทำงานแตกต่างกัน แต่มีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดระหว่างสมาชิก ร่วมมือกันระดมทรัพยากร มีการจัดตั้งศูนย์กลางการประสานงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน

๓) **เครือข่ายรวมพลัง** เป็นการรวมตัวกันของสมาชิกเครือข่าย โดยนำความสามารถหรือศักยภาพในด้านต่าง ๆ ที่มีมารวมเข้าด้วยกันสร้างกิจกรรม และเพิ่มขีดความสามารถในทำกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จ และเพื่อสร้างพลังอำนาจการต่อรองให้กับสมาชิกของเครือข่าย

๔) **เครือข่ายประชาสังคม** เป็นการเชื่อมโยงประสานของบุคคล กลุ่ม หรือชุมชน เพื่อสร้างพลังและอำนาจการต่อรองแล้วขยายผลไปเชื่อมโยงกับบุคคล กลุ่ม หรือชุมชนอื่น ๆ ในลักษณะของการเป็นภาคีเครือข่าย ที่เป็นผู้มีส่วนร่วม เพื่อป้องกันวิกฤติการณ์หรือปัญหาของชุมชน

๕) **เครือข่ายการเรียนรู้** เป็นเครือข่ายที่มีความเชื่อมโยงและประสานงานกัน มีการพึ่งพาอาศัยกันและกันของสมาชิก มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เป็นเครือข่ายที่เกิดการเรียนรู้และสามารถสร้างพลังอำนาจการต่อรอง จนนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

การแบ่งประเภทของเครือข่ายตามลักษณะของการรวมตัวของสมาชิกมี ๔ ระดับ คือ (๑) **ระดับบุคคล** เช่น ผู้ที่ประกอบอาชีพเดียวกัน หรือประสบปัญหาเดียวกัน เป็นต้น (๒) **ระดับหน่วยงานหรือองค์กร** ที่มีสมาชิกจากกลุ่ม องค์กร หรือหน่วยงานมารวมตัวกัน เช่น เครือข่าย อปท. เครือข่ายองค์กรเอกชน เป็นต้น (๓) **ระดับชุมชน** มีสมาชิกเป็นชุมชนต่าง ๆ เช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด หรือระดับชาติ และ (๔) **ระดับสถาบัน** มีสมาชิกเป็นสถาบันต่าง ๆ ของชุมชนหรือสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา เป็นต้น

๑.๒ ความสำคัญของเครือข่ายต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

จากการที่ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน ทั้งในระดับความรุนแรงของปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำรุนแรง ลักษณะของการกระทำที่เกิดขึ้นอาจจะมีหลายอย่างพร้อม ๆ กัน และมักจะเกิดผลกระทบหลาย ๆ อย่างร่วมกันด้วย และความซับซ้อนดังกล่าวมีผลต่อการหาแนวทางในการช่วยเหลือและป้องกันปัญหา เพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้ถูกกระทำรุนแรง ดังนั้น การป้องกันและแก้ไขปัญหายังเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำอย่างเร่งด่วน โดยผู้เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และภาคประชาสังคม ความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็น “เครือข่าย” หรือภาคีเครือข่ายจึงมีความสำคัญ ดังนี้

๑) ให้เกิดการดำเนินงานร่วมกันระหว่างบุคคล กลุ่ม ชุมชน หน่วยงาน/องค์กร ในระดับท้องถิ่น จังหวัด จนถึงระดับชาติ เพื่อลดปัญหาความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว เครือข่ายที่สำคัญในการทำงานจนเป็นที่รู้จักคือ “ทีมสหวิชาชีพ” ที่มีลักษณะการทำงานสอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ รวมทั้งกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นต้น

๒) เป็นการระดมทรัพยากรเพื่อทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาคือความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวมีประสิทธิภาพ ลดหรือยุติความรุนแรงในครอบครัวได้ ทรัพยากรที่สำคัญ ประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ การบริหารและการจัดการต่าง ๆ เป็นต้น

๑.๓ **ประโยชน์ของเครือข่ายต่อป้องกันและแก้ไขปัญหาคือความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว** การทำงานร่วมกันของเครือข่ายมีประโยชน์ต่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ดังนี้

๑) **เชื่อมโยงคนทำงานเข้าด้วยกัน** การรวมตัวเป็นเครือข่ายเป็นการทำให้บุคคล กลุ่ม ชุมชน หน่วยงาน/องค์กร ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาคือความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวมาทำงานร่วมกัน แม้สมาชิกของเครือข่ายจะมีสถานภาพและบทบาทแตกต่างกัน มีวิธีการทำงานและความเชี่ยวชาญตามขอบเขตของตนเอง แต่การเป็นเครือข่ายกันจะทำให้มีการติดต่อสื่อสารและประสานงานกัน เพื่อมุ่งสู่ผลลัพธ์เดียวกัน ช่วยทำให้ความเข้าใจและร่วมกำหนดแนวทางการทำงานร่วมกันได้ เพื่อประโยชน์สูงสุดของกลุ่มเป้าหมาย

๒) **รวมพลังและใช้ศักยภาพความเชี่ยวชาญ** การทำงานเป็นเครือข่ายเป็นการรวมพลังความสามารถและศักยภาพของผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์หลากหลายมาทำงานร่วมกัน เช่น การทำงานของทีมสหวิชาชีพ ที่มีผู้ทำงาน ๔ กลุ่มหลัก คือ ด้านสาธารณสุข ด้านสวัสดิการหรือการคุ้มครองสวัสดิภาพ ด้านกระบวนการยุติธรรม (อัยการ ตำรวจ และทนายความ ฯลฯ) มาผนึกพลังทำงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาคือความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างเข้มแข็งมากขึ้น ทั้งในแง่ของการระดมทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการสร้างผลงานที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

๓) **แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร** การรวมตัวเป็นเครือข่ายช่วยให้สมาชิกและภาคีเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับปัญหาคือความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งมีส่วนในการใช้ประโยชน์จากเครื่องมือในการทำงานและจัดให้มีฐานข้อมูลด้านครอบครัว เช่น แบบฟอร์มการเก็บข้อมูลและการรายงานผล โดยมีการสื่อสารกันผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การประชุม การประชาสัมพันธ์ และการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมร่วมกัน มีการแบ่งปันทักษะและประสบการณ์ให้แก่กัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเฝ้าระวังและเตือนภัย และทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการเผชิญปัญหาและช่วยหนุนเสริมกันและกันได้

๔) **ใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุด** ทรัพยากรที่สำคัญสำหรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคือความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ บุคลากรที่ทำงานด้านเกี่ยวข้อง งบประมาณที่นำไปใช้ในการบริหารจัดการให้เกิดโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ หรือเทคโนโลยีที่ช่วยในการทำงาน การรวมตัวทำงานเป็นเครือข่ายช่วยให้สามารถใช้ทรัพยากรในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น นำเทคโนโลยีมาช่วยในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการประสานงานของสมาชิกและภาคีเครือข่าย เพื่อช่วยลดการทำงานและการใช้ทรัพยากรที่ซ้ำซ้อน ช่วยให้สามารถทำงานได้ก้าวหน้าและรวดเร็วขึ้น

๕) **สนองต่อความต้องการและจำเป็นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคือความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว** มีจำนวนเด็ก ผู้หญิง และผู้สูงอายุที่ถูกกระทำรุนแรงจากบุคคลในครอบครัวมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงมีความความต้องการและจำเป็นที่

ต้องมีระบบการบริการช่วยเหลือ เข้าแทรกแซงเพื่อลดความเสี่ยง คลี่คลายปัญหา และดำเนินงานเชิงรุกเพื่อป้องกันความเสี่ยงปัญหาและการกระทำซ้ำที่ส่งผลกระทบต่อที่รุนแรงขึ้น การฝึกกำลังของบุคคล/แกนนำกลุ่ม หน่วยงาน/องค์กร และสมาชิก เพื่อให้ระบบการทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในระดับครอบครัว ชุมชน/ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับชาติ

๑.๔ แนวการสร้างเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว

การเกิดเครือข่ายมี ๒ แบบ คือ (๑) เป็นเครือข่ายที่จัดตั้งโดยหน่วยงาน/องค์กรเอกชน และ (๒) เป็นเครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวโดยบุคคล กลุ่ม และชุมชนเอง

การสร้างเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว มีวิธีการดำเนินงานดังนี้

๑) **สร้างความตระหนักในปัญหาและความเสี่ยงของปัญหา** การรวมตัวของเครือข่ายต้องเริ่มต้นจากการกำหนดเป้าหมายให้สมาชิกของเครือข่าย และกลุ่มเป้าหมายมีความตระหนักต่อลักษณะและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว โดยให้ความรู้ ความเข้าใจและให้กลุ่มเป้าหมายรับรู้ปัญหา ดำเนินการโดยการจัดอบรม จัดกิจกรรมรณรงค์ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เครือข่ายพิจารณาแล้วว่ามีความเหมาะสมกับชุมชน เพื่อช่วยลดความเสี่ยงหรือปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เช่น จัดให้มีเวทีถ่ายทอดสถานการณ์ปัญหาและสาเหตุ/ความเสี่ยงของปัญหาและผลกระทบจากการกระทำรุนแรงในครอบครัว กำหนดวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่ช่วยกันระมัดระวัง สอดส่องดูแล เพื่อลดความเสี่ยงของปัญหา

กิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความตระหนักในปัญหาและความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เช่น

- การอบรมให้ความรู้เรื่องปัญหาและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว เช่น ความรุนแรงต่อเด็ก ความรุนแรงต่อผู้หญิง ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ และความรุนแรงในชีวิตคู่ เป็นต้น
- การรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว ในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ของทุกปี และวันสำคัญอื่น ๆ เช่น วันครอบครัว วันผู้สูงอายุ วันสตรีสากล เป็นต้น
- การจัดเวทีถ่ายทอดประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว เช่น การให้ผู้ประสบปัญหาถูกกระทำรุนแรง หรือผู้กระทำรุนแรงที่ผ่านพ้นหรือมีการฟื้นฟูเยียวยาเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแล้วมาเป็นวิทยากร
- การจัดให้มีการระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยการนำชุมชนที่เป็นต้นแบบการทำงานเพื่อลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว มาเล่ากระบวนการทำงาน และจัดให้มีการศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบ

๒) **กำหนดเป้าหมายที่คาดว่าจะได้รับร่วมกัน** การมีเป้าหมายร่วมกันเป็นการกำหนดทิศทางการทำงานของเครือข่าย ซึ่งการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวมีเป้าหมายเพื่อสร้างความปลอดภัยให้ครอบครัว โดยให้ครอบครัวปลอดภัยจากการกระทำรุนแรง สมาชิกของเครือข่ายจึงต้องมีการกำหนดแนวทาง/แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาหรือลดความ

เสี่ยงในภาวะวิกฤติได้ เป้าหมายการรวมตัวเป็นเครือข่ายที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนและสมาชิกของเครือข่าย จึงจะทำให้เกิดเครือข่ายและดำรงการเป็นเครือข่ายได้

๓) **แสวงหาแกนนำที่ดีของเครือข่าย** แกนนำของเครือข่ายมีความสำคัญ เพราะจะช่วยผลักดันให้งานบรรลุตามเป้าหมายที่คาดว่าจะได้รับ แกนนำของเครือข่ายจึงต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป สามารถรวมพลังเพื่อการทำงานให้บรรลุเป้าหมายและสามารถจูงใจให้มีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายจนประสบความสำเร็จได้

๔) **สร้างแนวร่วมของเครือข่าย** แนวร่วมหรือภาคีเครือข่าย ได้แก่ สมาชิกของเครือข่าย มีความสำคัญในการรวมตัวเป็นเครือข่าย การสร้างแนวร่วมมาเป็นภาคีเครือข่ายควรมีอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน ระดับทรัพยากร และทำบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ตามความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ การสร้างแนวร่วมทำได้โดยการดึงบุคคล กลุ่ม ชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับความรู้ในครอบครัวมารวมตัวกัน ร่วมกันทำงาน การมีจำนวนสมาชิกของเครือข่ายที่มากพอจะช่วยส่งเสริมให้เครือข่ายประสบความสำเร็จและมีความเข้มแข็ง สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหา มีการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรู้ในครอบครัว เพื่อลดความเสี่ยง และลดการกระทำรุนแรงซ้ำ

๑.๕ **เครือข่ายในระดับชุมชนกับการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรู้ในครอบครัว** คำว่า “ชุมชน” กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรู้ในครอบครัว ในที่นี้เป็นการกล่าวถึงการดำเนินชีวิตของคนในครอบครัว เพื่อนบ้าน หรือละแวกบ้าน ที่มีใจมองเพียงสภาพแวดล้อมทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังไม่มองไปที่ความคุ้นเคย ความรู้จักมักคุ้น การเอื้ออาทรกันและกัน หรือมีการพึ่งพาอาศัยกัน โดยสมาชิกของชุมชนจะมีความเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของคนในละแวกบ้าน รับรู้ทุกข์สุข ปัญหาความเดือดร้อน ซึ่งความรู้ในครอบครัวก็เป็นภาวะวิกฤติที่ต้องการความร่วมมือร่วมใจของชุมชนในการเฝ้าระวังและเตือนภัย ช่วยกันลดความเสี่ยงของปัญหา สอดส่องดูแลสภาพแวดล้อมของชุมชนให้ปลอดจากปัจจัยกระตุ้นให้เกิดปัญหา

เครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรู้ในครอบครัวในระดับชุมชนจึงมีความสำคัญ การรวมตัวเป็นเครือข่ายทำได้หลายลักษณะ เช่น เครือข่ายการเรียนรู้เรื่องความรู้ในครอบครัว เครือข่ายประสานงานเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรู้ในครอบครัว เครือข่ายรวมพลังสร้างสรรค์เยาวชนเพื่อลดปัจจัยกระตุ้นให้กระทำรุนแรง เป็นต้น (คุณลักษณะและประเภทของเครือข่ายเพิ่มเติม)

๑.๖ **ข้อเสนอแนะสำหรับการสร้างความร่วมมือของ“เครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรู้ในครอบครัวระดับชุมชน”**

แนวทางการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความรู้ในครอบครัว ของเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรู้ในครอบครัวระดับชุมชน ซึ่งชุมชนสามารถทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพ ดังนี้

๑) **เชื่อมโยงเครือข่ายระดับชุมชนกับทีมสหวิชาชีพระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด** การทำงานของเครือข่ายระดับชุมชน โดยมีแกนนำชุมชน ที่อาจรวมตัวกันอย่างเป็นทางการ ผ่านการจัดตั้งของหน่วยงาน

ราชการ หรือการรวมตัวเป็นกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการของชุมชนเอง สามารถทำงานเชื่อมโยงกับเครือข่าย สหวิชาชีพระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด อย่างใกล้ชิด ทั้งการให้คำปรึกษาในการทำงาน ประสานส่งต่อ ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการทำงานของกันและกัน โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็ก เยาวชน ผู้หญิง ผู้สูงอายุ และคนอื่น ๆ ในครอบครัว ทีมสหวิชาชีพดังกล่าว ประกอบด้วย ผู้ปฏิบัติงาน หรือนักวิชาชีพด้านต่าง ๆ ได้แก่

(๑) ด้านสวัสดิการสังคม เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักพัฒนาชุมชน จากสำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และจากองค์การบริหารส่วนตำบล

(๒) ด้านสาธารณสุข ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล ทั้งแพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่ที่ดูแลด้านสุขภาพ เช่น พยาบาลในโรงพยาบาลประจำอำเภอ และพยาบาลจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล (รพ.สต.)

(๓) ด้านกฎหมายและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้พิพากษา อัยการ นักกฎหมาย ทนายความ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองจากตำบล เช่น กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน

(๔) ด้านการศึกษาและจิตอาสา ในด้านการศึกษา เช่น ครู ปรากฏ์ และผู้รู้ในระดับชุมชน รวมถึงอาสาสมัครประจำหมู่บ้านและจิตอาสาในระดับชุมชนต่าง ๆ

การทำงานของเครือข่ายในระดับชุมชนกับทีมสหวิชาชีพระดับตำบล ทีมสหวิชาชีพระดับอำเภอ และทีมสหวิชาชีพระดับจังหวัด ทำงานร่วมกันได้ดังนี้

๑.๑) ทีมสหวิชาชีพในระดับตำบล (อาจจะมีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการ/คณะทำงานสหวิชาชีพ ระดับตำบล) ให้บริการช่วยเหลือเบื้องต้นการทำงานของเครือข่าย/กลุ่มแกนนำชุมชนได้ เช่น

- จัดให้มีแผนการสำรวจข้อมูลความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวร่วมกับแกนนำชุมชน โดยการประเมินครอบครัว และนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจไปจัดทำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมร่วมกับแกนนำชุมชน และตัวแทนของชุมชน
- เมื่อเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว เช่น เด็กถูกทอดทิ้งให้อยู่ลำพังและมีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตราย ภรรยาถูกสามีทำร้าย ฯลฯ มีการแจ้งเหตุการณ์หรือรับรู้เหตุการณ์ความรุนแรง แกนนำเครือข่ายชุมชนประสานงานกับทีมสหวิชาชีพขอคำแนะนำปรึกษาว่าควรจะดำเนินการอย่างไร ทีมสหวิชาชีพอาจเข้าไปดำเนินการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญห โดยมีการสืบเสาะข้อเท็จจริง เข้าไปเจรจาไกล่เกลี่ย ทำข้อตกลงโดยการกำหนดเงื่อนไข เช่น ให้ผู้กระทำรุนแรงปรับพฤติกรรม หรือยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอรับการคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรง เป็นต้น
- เครือข่ายชุมชนประสานส่งต่อทีมสหวิชาชีพ กรณีที่มีเหตุความรุนแรงที่ต้องการความช่วยเหลือที่เกินกว่าเครือข่ายชุมชนจะดำเนินการได้ หรือเป็นกรณีที่มีปัญหาซับซ้อน จำเป็นต้องใช้กระบวนการวิเคราะห์และพิจารณาหาแนวทางความช่วยเหลือจากผู้ที่มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการทำงานอย่างมืออาชีพ เช่น การให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูเยียวยาที่ต้องใช้

นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ การรักษาโดยแพทย์/พยาบาล รวมการให้คำแนะนำ หรือ
ดำเนินการตามกฎหมาย เป็นต้น

๑.๒) **เครือข่ายชุมชนให้การสนับสนุนการทำงานของทีมสหวิชาชีพต่าง ๆ** เช่น การติดตามผลการ
ปฏิบัติงานหลังจากทีมสหวิชาชีพให้บริการช่วยเหลือรายกรณี ในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหา เช่น

- แคนนำเครือข่ายจัดให้มีการเยี่ยมบ้าน โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นครอบครัวที่มีความเสี่ยงต่อความ
รุนแรงในครอบครัว
- ร่วมจัดกิจกรรมสร้างความตระหนักในความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว จัดเวที
แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และทำความเข้าใจปัญหาและผลกระทบจากความรุนแรงใน
ครอบครัว รวมทั้งร่วมจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ช่วยกันเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงใน
ครอบครัว
- ช่วยจัดกิจกรรมที่สนับสนุนให้ครอบครัวปฏิบัติต่อกัน โดยยึดหลักของความเสมอภาค ฐิติ
และให้การคุ้มครองสิทธิ รวมทั้งมีความเอาใจใส่กันและกัน เป็นต้น
- แคนนำเครือข่ายให้กำลังใจผู้ถูกกระทำและครอบครัว คอยแนะนำช่วยเหลือจนสามารถผ่าน
พ้น และอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติสุข
- แคนนำเครือข่ายทำหน้าที่ช่วยทีมสหวิชาชีพในการติดตามให้ผู้กระทำรุนแรงทำตามเงื่อนไข
ข้อตกลง ให้กำลังใจในการปรับพฤติกรรม เป็นต้น

ทั้งนี้ การดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนต้องยึดหลักจริยธรรมเช่นเดียวกับทีมสหวิชาชีพอื่น ๆ
ได้แก่ การรักษาความลับ การรักษาประโยชน์สูงสุดของผู้ใช้บริการ การเคารพการตัดสินใจของผู้ใช้บริการ
โดยให้ความสำคัญกับมิติหญิงชาย และความเสมอภาคระหว่างเพศ

๒) **บทบาทหน้าที่ของเครือข่าย สหวิชาชีพในชุมชนมีบทบาทหน้าที่คือการสร้างความร่วมมือกับ**
สมาชิกของเครือข่าย ทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่ม หน่วยงาน/องค์กร โดยเครือข่ายสหวิชาชีพมีบทบาทหน้าที่ในการ
ทำงานร่วมกับสหวิชาชีพในระดับตำบล (อปท./อบต.) ร่วมกับสหวิชาชีพระดับอำเภอ และจังหวัด ดังนี้

๒.๑) **ด้านสวัสดิการสังคม** ให้บริการคุ้มครองสวัสดิภาพเพื่อความปลอดภัยจากความรุนแรงใน
ครอบครัว ดังเช่น

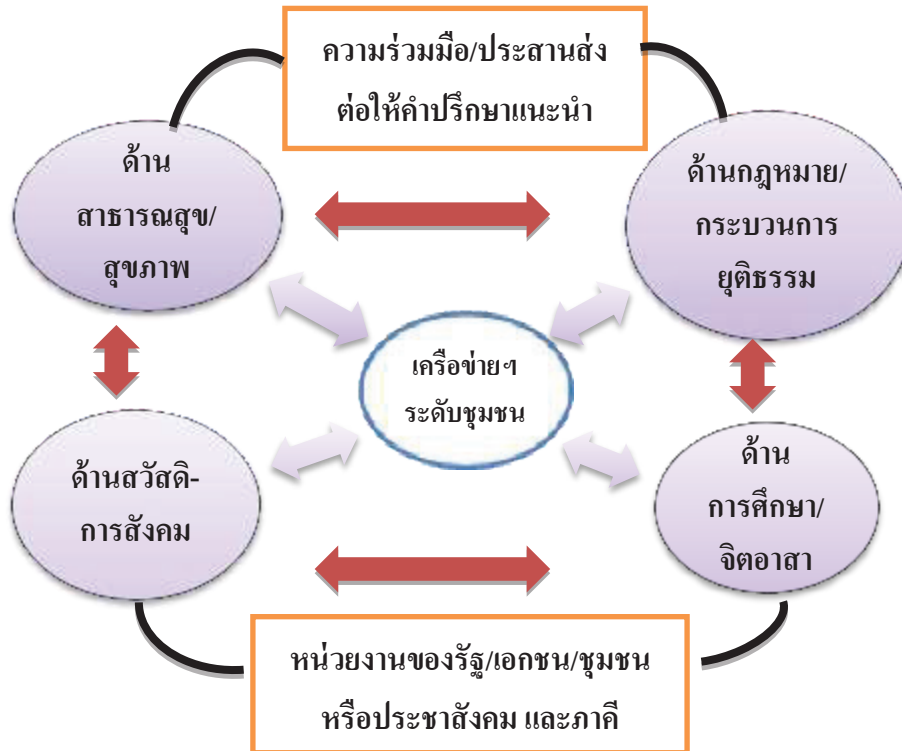
- ประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว โดยการสำรวจข้อมูล รายงานข้อมูลการ
สำรวจ และนำข้อมูลไปจัดทำกิจกรรมเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว
- ให้คำแนะนำปรึกษา เพื่อให้เกิดการปรับพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อความรุนแรงใน
ครอบครัว และสร้างความสัมพันธ์ให้แก่ครอบครัว เช่น การจัดกิจกรรมค่ายครอบครัว
ค่ายลดละเลิกเหล้า ลดความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น
- ให้บริการช่วยเหลือตามความต้องการและจำเป็น เช่น ให้ที่พักพิงชั่วคราว จัดฝึกอาชีพเพื่อสร้าง
รายได้เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ ดูแลเด็กทารกและเด็กเล็กเพื่อให้ได้รับการดูแลให้มีพัฒนาการที่
เหมาะสม บางแห่งอาจจัดอาหารสำหรับผู้ใหญ่และเด็ก เช่น นม หรืออาหารเสริม เป็นต้น

- ๒.๒) ด้านสาธารณสุข ให้บริการฟื้นฟูเยียวจิตใจ รักษาพยาบาลเบื้องต้นหรือกรณีฉุกเฉิน เช่น
- รักษาพยาบาลเบื้องต้น เช่น การรักษาอาการบาดเจ็บจากการถูกทุบตีทำร้าย อาการนอนไม่หลับ จากความวิตกกังวล หรือได้รับผลกระทบจากการถูกระทำรุนแรงจากคนในครอบครัว
 - ให้ความช่วยเหลือกรณีฉุกเฉิน เช่น รักษาอาการบาดเจ็บสาหัส การฟื้นฟูสภาพจิตใจ การบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกาย จัดให้มีการตรวจเก็บหลักฐาน เพื่อใช้เป็นวัตถุพยานในการดำเนินคดี เช่น ร่องรอยการถูกทำร้าย การล้วงละเมิดทางเพศ

๒.๓) ด้านกระบวนการยุติธรรม เป็นการให้บริการด้านกฎหมาย เช่น

- ให้คำปรึกษาในการคุ้มครอง/ดูแลลูกที่ยังเป็นเด็กและเยาวชน
- รับแจ้งเหตุและรับเรื่องร้องทุกข์
- ดำเนินการไกล่เกลี่ย ทำข้อตกลง เพื่อลดความเสี่ยงต่อความรุนแรง และการกระทำรุนแรงซ้ำ
- การยื่นคำร้องต่อศาลในการดำเนินคดี เช่น กรณีที่ถูกกระทำรุนแรงจากคนในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง อาจจะต้องการดำเนินคดีหรือฟ้องหย่า เป็นต้น

๒.๔) ด้านการศึกษาและจิตอาสา เป็นการให้บริการด้านความรู้ แนะนำ หรือแนะนำแนวทางในการดำเนินชีวิตของเด็ก เยาวชน และผู้ปกครอง เช่น กรณีการข่มขู่รังแกกันในโรงเรียน การทะเลาะวิวาท โดยมีอาสาสมัคร/จิตอาสา พร้อมให้ความร่วมมือ และให้บริการช่วยเหลือครอบครัวปกติและครอบครัวที่มีความเสี่ยงในชุมชน

ภาพที่ ๗ เครือข่ายระดับชุมชนกับทีมสหวิชาชีพ

ตัวอย่าง “ศูนย์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมศักยภาพเด็ก ผู้หญิง และครอบครัว”

๑. วัตถุประสงค์ของศูนย์ฯ

๑.๑ เป็นศูนย์กลางของการป้องกัน/เฝ้าระวังและเตือนภัย เพื่อลดความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

๑.๒ จัดให้มีการบริการช่วยเหลือและฟื้นฟูเด็ก ผู้หญิง และคนในครอบครัวที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวในเบื้องต้น

๑.๓ ประสานส่งต่อและร่วมมือกับทีมสหวิชาชีพระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

๑.๔ สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ครอบครัวมีความอบอุ่นและเข้มแข็ง สามารถผ่านพ้นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้

๒. พันธกิจของศูนย์ฯ การคุ้มครองสวัสดิภาพและสร้างศักยภาพเด็ก ผู้หญิง และบุคคลในครอบครัวร่วมกับสหวิชาชีพอื่น ๆ

๓. การบริหารจัดการของศูนย์ฯ

ศูนย์ฯ ขับเคลื่อนโดยชุมชนและมีการทำงานแบบไม่เป็นทางการ คณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมศักยภาพเด็ก ผู้หญิง และครอบครัว ประกอบด้วย แกนนำที่ได้รับการยอมรับในระดับชุมชน และแกนนำชุมชน ที่เป็นจิตอาสา โดยเป็นตัวแทนจากกลุ่มเด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้นำทางความคิด ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้แทนหน่วยงานราชการ เช่น ผู้แทนจากกรรมการชุมชน และองค์กรระดับชุมชนอื่น ๆ เช่น ศูนย์พัฒนาครอบครัวประจำตำบล (ศพค.) ศูนย์พิทักษ์เด็กและสตรี หรือศูนย์รับแจ้งเหตุในชุมชน และผู้แทนจากองค์กรเอกชน

๔. การดำเนินงานของศูนย์ฯ ศูนย์ฯ ทำหน้าที่ป้องกันปัญหา แก้ไขปัญหา และเฝ้าระวังและเตือนภัย ดังนี้

ระดับการป้องกัน ดำเนินการให้มีการเฝ้าระวังความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (จัดกิจกรรม/อบรมเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งสร้างความตระหนักในปัญหาและผลกระทบของปัญหา) โดย

(๑) สำรวจหรือประเมินครอบครัว/ชุมชน และสถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิง เด็ก และบุคคลในครอบครัวในชุมชน (เช่น แผนที่เดินดิน โดยมีการพัฒนาเครื่องมือการจัดเก็บข้อมูลในระดับชุมชน และพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชน ทั้งในด้านการจัดเก็บ การวิเคราะห์ และรายงานผลข้อมูล)

(๒) จัดกิจกรรมให้ความรู้ในภาพแบบต่าง ๆ เช่น จัดหาเอกสาร/สื่อเพื่อการเรียนรู้ จัดอบรมให้ความรู้ และจัดกิจกรรมรณรงค์ สร้างกระแสให้เกิดความตื่นตัวและตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง เด็ก และบุคคลในครอบครัวในชุมชน

ระดับการแก้ไข (เมื่อเกิดเหตุแล้ว) การบริการให้ความช่วยเหลือ/คุ้มครองสวัสดิภาพ ดำเนินการแก้ไขปัญหา พื้นฟูเยียวยา มีการบันทึกข้อมูล

(๑) รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาเบื้องต้น เช่น แนะนำวิธีการดำเนินชีวิตครอบครัว การสื่อสาร ฯลฯ

(๒) รับเรื่องราว หรือรับแจ้งเหตุปัญหามารุนแรงในครอบครัว ทำหน้าที่สอบถามข้อมูลเบื้องต้น เพื่อรับทราบปัญหา และหาแนวทางให้ความช่วยเหลือ เช่น การประสานส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามกระบวนการของสหวิชาชีพ เช่น case conference ให้คณะกรรมการ/แกนนำชุมชน (จิตอาสา) เข้ารับการอบรมหลักสูตรพนักงานเจ้าหน้าที่ (แบบสมทบ เป็นบุคลากรสนับสนุนการทำงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย ทั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง พ.ศ. ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖) เพื่อให้สามารถรับเรื่องราว/รับแจ้งเหตุได้

(๓) เจรจาไกล่เกลี่ย กรณีที่เป็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่ไม่มีผลกระทบร้ายแรง (พิจารณาว่าเป็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ) เช่น ทะเลาะเบาะแว้ง โต้เถียง หรือทำให้มีความคับข้องใจ (กรณีที่มีผู้ร้องทุกข์หรือคู่กรณีต้องการให้มีการปรับพฤติกรรม/หยุดพฤติกรรมรุนแรง ไม่ต้องการดำเนินคดี) ทั้งนี้ การเจรจาไกล่เกลี่ยจะต้องมีการทำข้อตกลง หรือกำหนดเงื่อนไข โดยชุมชน

(๔) หาแนวทางให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพ กรณีที่เป็นปัญหาความรุนแรงที่มีผลกระทบร้ายแรง เช่น การกระทำที่ทำให้เกิดความคับแค้นใจ การทำร้ายจนได้รับการบาดเจ็บ ความรุนแรงทางเพศ (สอบถามข้อมูลเบื้องต้น เพื่อรับทราบปัญหา และหาแนวทางให้ความช่วยเหลือ ขอคำแนะนำ/ความช่วยเหลือจากสหวิชาชีพในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ (ในระดับจังหวัดต้องมีทีมสหวิชาชีพที่เป็นทางการ) (สหวิชาชีพระดับชุมชนควรจัดให้มีผู้รับผิดชอบรายกรณี case manager-CM)

(๕) ประสานส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรณีที่จำเป็นต้องแยกผู้ถูกกระทำออกจากสถานการณ์ความรุนแรง เช่น บ้านพักเด็กและครอบครัว บ้านพักฉุกเฉิน องค์กรเอกชน

(๖) บันทึกข้อมูลการบริการ จัดให้มีระบบบันทึกข้อมูลการบริการให้ความช่วยเหลือ/คุ้มครองสวัสดิภาพ และรายงานในเบื้องต้น (ต้องมีการพัฒนาระบบการบันทึกข้อมูลที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และศักยภาพของแกนนำชุมชน)

ระดับการติดตามและป้องกันกระทำซ้ำ

(๑) ติดตามผลการให้บริการช่วยเหลือในเบื้องต้น และการคุ้มครองสวัสดิภาพ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริการ เช่น การเยี่ยมบ้าน การใช้เพื่อนบ้านเป็นรั้ว รวมทั้งป้องกันการกระทำซ้ำ

(๒) ช่วยเหลือสนับสนุนการทำงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น การติดตามการบริการช่วยเหลือผู้ถูกกระทำ การไกล่เกลี่ย ที่มีการบันทึกข้อตกลง (ชุมชนทำหน้าที่ติดตามให้เป็นไปตามเงื่อนไข) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำรุนแรง เป็นต้น

(๓) จัดกิจกรรมเสริมพลังผู้ถูกระทำและกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำ การสร้างความสมานฉันท์ในครอบครัว/ครอบครัวเข้มแข็ง เช่น จัดกิจกรรมลดละเลิกเหล้า การจัดเวทีสร้างกำลังใจครอบครัว ฯลฯ

(๔) จัดให้มีระบบบันทึกข้อมูลรายงานความก้าวหน้าในการติดตามผลการให้บริการ และป้องกันการกระทำซ้ำ (ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้าการบริการช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น การร้องทุกข์/แจ้งเหตุ/ดำเนินคดี)

๑.๖ ขั้นตอนการทำงานของเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัวของชุมชน

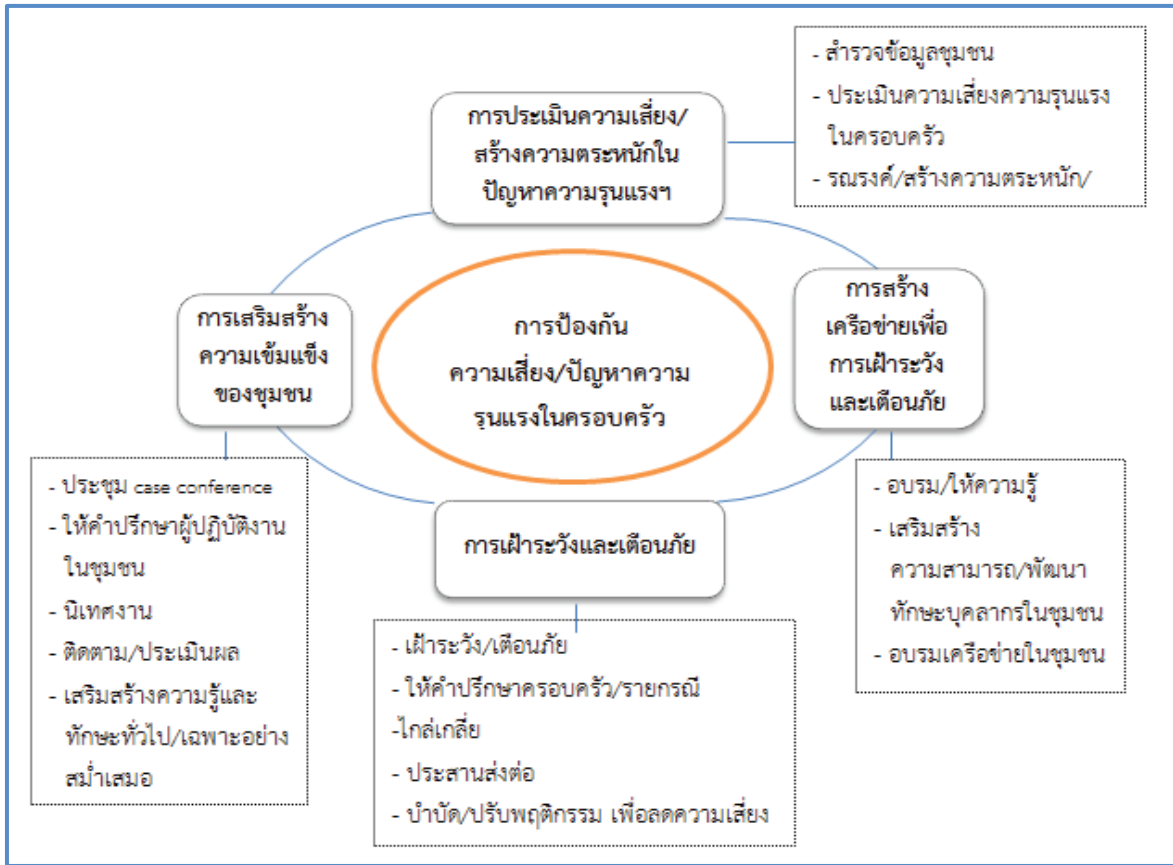
ขั้นตอนการทำงานของเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัย มีดังนี้

๑) การประเมินความเสี่ยงและการสร้างความตระหนักในปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ที่มีการสำรวจข้อมูลชุมชน ประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว และจัดกิจกรรมรณรงค์สร้างความตระหนัก ผลที่ได้จากการประเมินฯ นี้จะนำไปจัดกิจกรรมการเฝ้าระวังและเตือนภัยของเครือข่ายในชุมชนต่อไป

๒) การสร้างเครือข่ายและพัฒนาบุคลากรของเครือข่าย เครือข่ายในชุมชนที่ทางหน่วยงานราชการมีดำเนินงานเป็นหลักอยู่แล้ว เช่น ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ซึ่งมีการทำงานร่วมกับแกนนำ/บุคลากรด้านสุขภาพ (อสม.รพ.สต.) ด้านสังคม/สวัสดิการ (อพม./อพมก.) และมี อปท./อบต. เป็นหน่วยงานที่มีการสนับสนุนให้เครือข่ายมีความเข้มแข็ง

๓) การดำเนินการเฝ้าระวังและเตือนภัย ข้อมูลจากการประเมินจะมีประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความปลอดภัยให้ผู้ถูกระทำรุนแรงและครอบครัว โดยการจัดให้มีการเฝ้าระวังและเตือนภัย เช่น การให้คำปรึกษา รายกรณีหรือครอบครัว การลงเยี่ยมบ้าน การไกล่เกลี่ยหรือการสร้างเงื่อนไขโดยชุมชน รวมถึงการกำหนดให้มีบำบัด หรือปรับปรุงพฤติกรรม เช่น ลดปัจจัยกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว เช่น การลดละเลิกเหล้า การให้คุณค่าของความเสมอภาคเท่าเทียมกันของคนในครอบครัว เป็นต้น

๔) การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน การป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในระดับชุมชนในลักษณะทีมสหวิชาชีพทำได้โดยการเพิ่มขีดความสามารถให้บุคลากรในระดับชุมชน/แกนนำทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น ผ่านกระบวนการนิเทศงาน หรือให้คำปรึกษา และติดตามประเมินผล ซึ่งควรมีการเสริมสร้างความรู้ที่จำเป็นสำหรับการทำงานอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เพื่อสามารถทำงานได้อย่างรวดเร็ว มีศักยภาพ

ภาพที่ ๘ เครือข่ายในระดับชุมชนกับการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว

๒. การทำงานของเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว

๒.๑ กลไกการทำงานในระดับชาติ

กลไกการทำงานในระดับชาติ มีหน่วยงานหลักระดับกระทรวงที่ทำงานเกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่

(๑) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานหลักที่จัดให้มีกลไกสนับสนุนการดำเนินงานให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐

(๒) กระทรวงสาธารณสุข เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนการดำเนินการตามนโยบายและพัฒนาระบบบริการด้านสุขภาพแก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง ผู้กระทำ และผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว กำกับดูแลและติดตามประเมินผล ประสานความร่วมมือทางวิชาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๓) กระทรวงมหาดไทย สนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ในการยุติความรุนแรงในครอบครัวระดับจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีกลไกในชุมชน เพื่อเฝ้าระวัง ช่วยเหลือ ระวังเหตุหรือข้อพิพาทเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ระบบการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมแบบสมานฉันท์ เพื่อยุติการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ก่อนเข้าสู่กระบวนการกฎหมาย และสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมมือ

ในด้านงบประมาณและการบริหารในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐

(๔) กระทรวงศึกษาธิการ ส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาในการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่อง ความรุนแรงในครอบครัว จัดกิจกรรม หรือให้ความร่วมมือในการดำเนินงานเรื่องการยุติความรุนแรงใน ครอบครัวโดยบูรณาการบทเรียนตามหลักสูตร ศึกษาวิจัย รวบรวมข้อมูล ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน ของสถานศึกษาในเรื่องการยุติความรุนแรงในครอบครัว

(๕) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สนับสนุนและช่วยเหลือให้เกิดมาตรการต่าง ๆ ในการดำเนินงาน เพื่อยุติความรุนแรงในครอบครัว ให้มีการประนีประนอม ช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ย และให้คำปรึกษาใน การขอความในการดำเนินคดี และส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐

๒.๒ การทำงานของเครือข่าย “สหวิชาชีพ”

ในการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงใน ครอบครัว ทั้งเด็ก ผู้หญิง และคนในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้มี “สหวิชาชีพ” เป็นผู้ขับเคลื่อนให้เกิดการดำเนินการกลไกสำคัญในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด และ คุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

บุคลากรสหวิชาชีพ มีบทบาทหน้าที่ในการประสานสัมพันธ์กันและมีความเข้าใจร่วมกันใน การบังคับใช้มาตรการทางกฎหมาย (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐) ให้เป็นแนวทางเดียวกัน และต้องเข้าใจในบทบาทหน้าที่ รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติงานของ แต่ละกลไกในการคุ้มครองเด็ก ผู้หญิง และคนในครอบครัว

แม้จะมีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นเครื่องมือ และกลไกในการทำงานของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง แต่การดำเนินงานตามกระบวนการต่าง ๆ ยังมีรายละเอียดที่ต้องอาศัยการตีความ มีความซับซ้อน และค่อนข้างยุ่งยากต่อการนำไปปฏิบัติ จึงจำเป็นต้อง ได้รับความร่วมมือและบูรณาการการทำงานจากบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีทักษะเฉพาะหลายด้าน หรือที่เรียกว่าเป็นทีมสหวิชาชีพ ที่ต้องหาแนวทางการทำงานร่วมกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยสหวิชาชีพมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกระทำรุนแรง และผู้ได้รับผลกระทบ จากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งในที่นี้เน้นการทำงานเชิงรุกหรืองานในการป้องกันด้วยการเฝ้าระวัง และเตือนภัย โดยใช้แนวทางการทำงานในลักษณะของ “เครือข่าย” โดยมีบุคลากรและหน่วยงานที่ ขับเคลื่อนการทำงาน ดังนี้

๑) พนักงานเจ้าหน้าที่ มี ๒ กลุ่ม คือ

๑.๑) พนักงานเจ้าหน้าที่ที่รัฐมนตรีแต่งตั้งและพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีอำนาจหน้าที่ใน การคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวในเบื้องต้น (มาตรา ๖) เมื่อได้รับการแจ้งหรือพบเห็น

เป็นผู้ประสานงานติดตามผลการใช้มาตรการคุ้มครองชั่วคราวระหว่างดำเนินคดี (มาตรา ๑๐ และ ๑๑) และ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำรุนแรงในครอบครัวในกรณีที่ยอมความกัน (มาตรา ๑๒ วรรค ๒)

๑.๒) พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ที่ได้รับ มอบหมายจากรัฐมนตรี มีอำนาจกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวระหว่างดำเนินคดีตามมาตรา ๑๐

๒) แพทย์/จิตแพทย์/พยาบาล/เจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีบทบาทหน้าที่ในการตรวจวินิจฉัยและ รักษาพยาบาลอาการบาดเจ็บทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้ถูกระทำและผู้กระทำด้วยความรุนแรงใน ครอบครัว และให้ข้อมูลแก่แพทย์ในทีมสหวิชาชีพ รวมทั้งให้การเยียวยา/บำบัดรักษาพยาบาลอาการทางกาย ทางจิตประสาท

๓) พนักงานสอบสวน มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนดำเนินคดีและจัดให้มีการไต่ถามถ้อย ประณีประนอม ทำบันทึกข้อตกลงกำหนดเงื่อนไขการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำรุนแรงใน ครอบครัว หากผู้ถูกระทำฯ ประสงค์จะยอมความถอนคำร้องทุกข์ก็สามารถดำเนินการได้

๔) พนักงานอัยการ มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำรุนแรงในครอบครัว คุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือและให้คำปรึกษาทางกฎหมายแก่บุคคลและครอบครัว และสหวิชาชีพ

๕) นักสังคมสงเคราะห์ มีบทบาทในการ ไต่ถามถ้อยปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ให้คำปรึกษา แนะนำแก่ผู้ถูกระทำ ผู้กระทำ และผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว ลงเยี่ยมครอบครัว และ ประสานส่งต่อความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (เครือข่ายสหวิชาชีพ) โดยคำนึงถึงประโยชน์ สูงสุดของผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

๖) นักจิตวิทยา มีบทบาทในการตรวจและประเมินทางจิตวิทยา ให้ข้อมูลทางจิตวิทยาแก่ ทีมสหวิชาชีพ ให้คำปรึกษาแนะนำร่วมกับนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อสนับสนุนการวินิจฉัยโรคของแพทย์/ จิตแพทย์/พยาบาล/เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โดยใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยาและเครื่องมืออื่น ๆ

๗) พนักงานฝ่ายปกครอง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน โดยตรง ทำหน้าที่ออกคำสั่ง กำหนดมาตรการหรือวิธีการบรรเทาทุกข์ชั่วคราวให้แก่ผู้ถูกระทำรุนแรงใน ครอบครัว (ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๐)

๘) พนักงานตำรวจ มีบทบาทหน้าที่ในการรับแจ้งเหตุ ให้คำชี้แนะในเบื้องต้น ติดตามผู้กระทำ รุนแรงในครอบครัวมาดำเนินคดี ร่วมให้ข้อมูลกับทีมสหวิชาชีพ ประสานงานในการใช้กระบวนการทาง ครอบครัวและส่งต่อ เพื่อให้ความช่วยเหลือ สงเคราะห์ และรักษาอาการบาดเจ็บแก่ผู้ถูกระทำรุนแรง รวมทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจยังเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่กำหนดมาตรการหรือวิธีการบรรเทาทุกข์ชั่วคราวให้แก่ ผู้ถูกระทำรุนแรงในครอบครัว (ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๐)

๙) บุคลากรของบ้านพักเด็กและครอบครัว มีหัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัว นักจิตวิทยา นัก สังคมสงเคราะห์ และเจ้าหน้าที่คนอื่น ๆ ในฐานะที่เป็นทีมสหวิชาชีพ (เป็นผู้มีความใกล้ชิดกับผู้ใช้บริการ รับรู้ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความรุนแรงในครอบครัว) มีบทบาทหน้าที่ให้ความ

ช่วยเหลือ ค้ำครอง หรือให้ที่พักพิงแก่ผู้ถูกกระทำ และผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งผู้กระทำรุนแรงในครอบครัวด้วย

๑๐) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องด้านต่าง ๆ เช่น นักกฎหมาย ผู้นำทางศาสนา ครู อาจารย์ ประชาชน ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้นำองค์กรเอกชน และภาคประชาสังคม มีส่วนร่วมในการค้ำครองสวัสดิภาพ เฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

๒.๓ การทำงานร่วมกันของเครือข่ายความรุนแรงในครอบครัวในระดับจังหวัด

- ๑) กำหนดโครงสร้างของคณะกรรมการระดับจังหวัด และบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ
- ๒) กำหนดแผนงานและโครงการเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยที่เป็นภาพรวม
- ๓) กำหนดให้มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่มีเป้าหมายในการทำงานด้านความรุนแรงในครอบครัว

๔) บูรณาการงานและจัดกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือ ทั้งด้านบุคคลและทรัพยากรจากหน่วยงานในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล/ชุมชน

การประสานงานของหน่วยงานสาขาวิชาชีพในระดับจังหวัด ได้แก่ หน่วยงานที่ทำงานด้านสวัสดิการ หน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรม เช่น อัยการจังหวัด สถานีตำรวจนครบาล/ภูธรจังหวัด หน่วยงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข เช่น สาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลประจำจังหวัด (ศูนย์พึ่งได้) หน่วยงานด้านการศึกษา เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานฝ่ายปกครอง เป็นต้น โดยมีสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) เป็นเจ้าภาพ

๕) ส่งเสริม พัฒนา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกของเครือข่าย เช่น จัดอบรม สัมมนา ขยายเครือข่าย และการสร้างความยั่งยืนในการทำงานร่วมกันของเครือข่าย เช่น การถอดบทเรียนจากประสบการณ์การทำงานระหว่างหน่วยงาน การประสานงานการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศ

๕) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่ายและภาคีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเฝ้าระวังและเตือนภัย และความพึงพอใจของกลุ่มผู้ใช้บริการ และคนทำงาน

๖) จัดเก็บข้อมูลของเครือข่ายและภาคีเครือข่ายที่ทำงานด้านการเฝ้าระวังและเตือนภัย เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกของเครือข่าย การสรุปผลการดำเนินงานของเครือข่าย เป็นต้น

แนวปฏิบัติสำหรับเครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยระดับจังหวัด

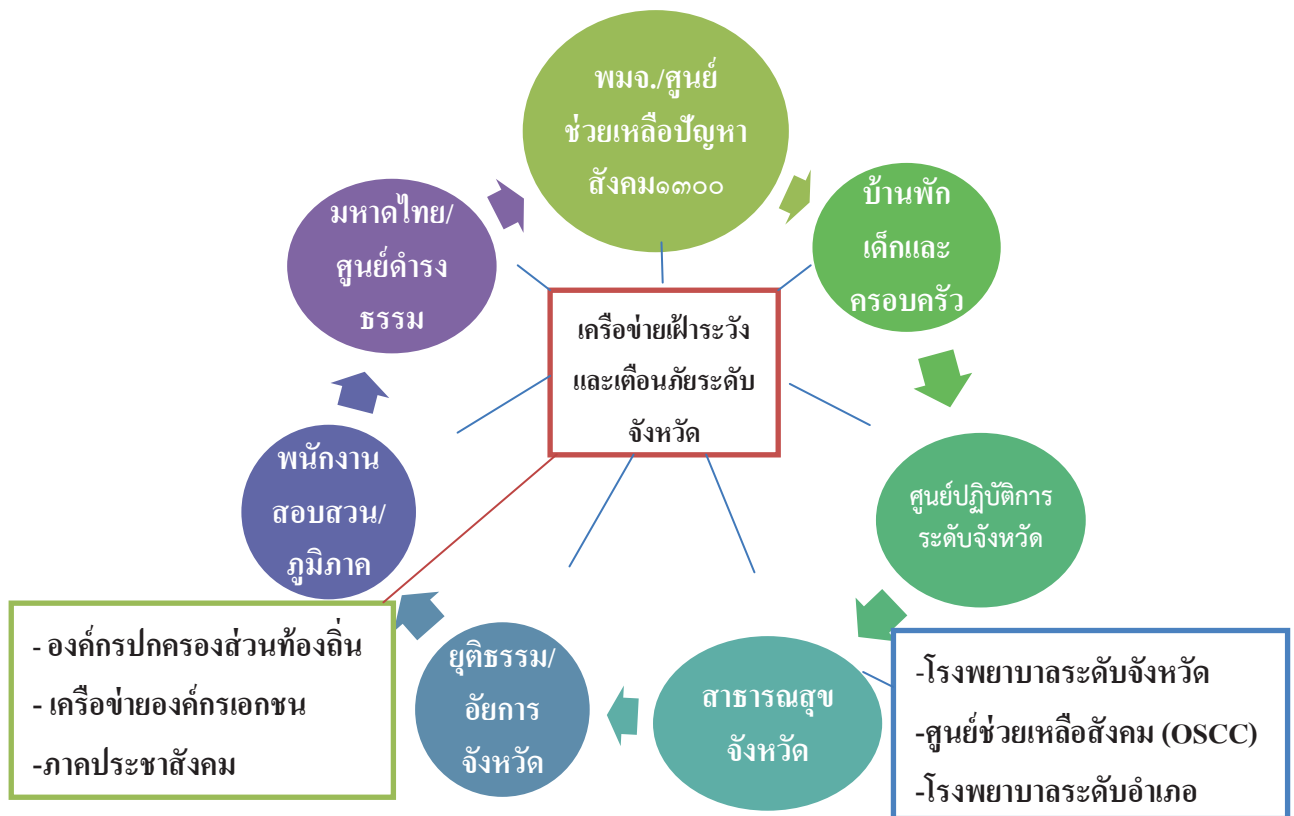
ภารกิจหลักของเครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยระดับจังหวัด คือ

- กำหนดนโยบายการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวในระดับจังหวัด
- กำหนดแนวทางการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติการ (กำหนดกระบวนการทำงาน) เพื่อเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว
- กำหนด/ร่วมกันพิจารณาบทบาทหน้าที่และภารกิจการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัวของหน่วยงานวิชาชีพระดับจังหวัด

- กำหนดมาตรฐานการจัดให้มีสวัสดิภาพของผู้ถูกระทำรุนแรงและครอบครัว เพื่อคุ้มครองให้ผู้ถูกระทำรุนแรงในครอบครัว และผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำรุนแรงนั้น ได้รับความปลอดภัย สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขเช่นเดียวกับคนทั่วไปในชุมชน เช่น กำหนดการบริการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ถูกระทำรุนแรงในภาวะวิกฤตอย่างทันที ในด้านการรักษาพยาบาล การเยียวยาเพื่อฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ มีที่พักที่ปลอดภัย มีสถานที่สำหรับรองรับลูกที่ยังต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิด การให้บริการช่วยเหลือเพื่อการดำรงชีวิตให้สามารถพึ่งตนเองได้ เช่น ให้ความรู้และทักษะอาชีพ หรือการให้บริการช่วยเหลือผู้ถูกระทำที่ด้อยได้รับการฟื้นฟูเยียวยาระยะยาว ที่ต้องดูแลโดยนักวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น กรณีการถูกรั้วที่ส่งผลที่รุนแรงทางด้านร่างกาย (กรณีที่ถูกไฟลวก จากการราดน้ำมันและจุดไฟเผา) กรณีที่ถูกทำร้ายจิตใจและทางเพศ (กรณีล่วงละเมิดทางเพศ)
- จัดให้มีการรายงานสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว และประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว โดยการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ/ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้น (ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย: เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ)
- จัดให้มีการเฝ้าระวังและเตือนภัย และกำหนดวิธีการ/แนวทางการให้ความช่วยเหลือ (รวดเร็ว/ทันเหตุการณ์ มีประสิทธิภาพ/ประสิทธิผล)

โครงสร้าง/องค์ประกอบของเครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยระดับจังหวัด เครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยในระดับจังหวัดมี พมจ. เป็นศูนย์กลางการให้ความช่วยเหลือ พร้อมด้วย หน่วยงานเครือข่าย ได้แก่ บ้านพักเด็กและครอบครัว ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันการกระทำรุนแรงในครอบครัว สาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) ยุติธรรม/อัยการจังหวัด พนักงานสอบสวน/ระดับภูมิภาค และศูนย์ดำรงธรรมกระทรวงมหาดไทย โดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายองค์กรเอกชนและภาคประชาสังคมในแต่ละจังหวัด

ภาพที่ ๕ ตัวอย่างเครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยระดับจังหวัด

ขั้นตอนการทำงานของเครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยระดับจังหวัด

๑) สร้างความร่วมมือ ประสานงานเครือข่าย ดำเนินการ โดย

- จัดประชุมทางวิชาการและเชิงปฏิบัติการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ
- จัดอบรมเพิ่มทักษะการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว
- จัดสัมมนาบุคลากร “สหวิชาชีพ” เพื่อสร้างความร่วมมือ พัฒนาเครือข่าย เสริมสร้าง ความเข้มแข็งในการทำงานเฝ้าระวังและเตือนภัยระดับจังหวัด
- จัดให้มีการทำความตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานในจังหวัด และความร่วมมือในระดับพื้นที่

๒) กำหนดแนวทางการทำงานร่วมกันของเครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยระดับจังหวัด

- กำหนดนโยบาย/มาตรการ/กลไกการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวระดับจังหวัด
- กำหนดแผนปฏิบัติงานร่วมกันของเครือข่าย (ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร) แผนการทำงาน ประกอบด้วย แผนงานประจำปี และแผนงานที่ต้องทำอย่างเร่งด่วน ที่สอดคล้องกับระดับสถานการณ์ความเสี่ยงและความรุนแรงของปัญหาที่ได้จากการประเมินฯ

- สนับสนุนให้มีการขับเคลื่อนการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ระดับจังหวัด โดยการสนับสนุนทรัพยากรสำหรับการทำงาน ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร จัดให้มีระบบการนิเทศงาน (พีเลียง) การจัดกิจกรรมเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัย
- สรุปและประเมินผลการทำงานเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ระดับจังหวัด โดยการถอดบทเรียน/แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายสหวิชาชีพ วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน เพื่อพัฒนาระบบการทำงานของเครือข่าย

๓) การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยฯ ที่กำหนดไว้ ที่ประกอบด้วย การสำรวจข้อมูล/รายงานสถานการณ์ การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ และการติดตามประเมินผล โดยมีงานหลักในการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ดังนี้

๓.๑) สำรวจข้อมูลสถานการณ์ความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

- พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) เป็นศูนย์กลางการจัดเก็บข้อมูลการเฝ้าระวังและเตือนภัยฯ ระดับจังหวัด
- ดำเนินการสำรวจข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลในระดับชุมชนและระดับจังหวัด และรายงานข้อมูลสถานการณ์ (ส่งต่อข้อมูลสถานการณ์ให้ส่วนกลาง/ระดับชาติ) มีการรายงานผลในลักษณะวิเคราะห์แยกแยะความเสี่ยง (ออกเป็น ๓ ระดับ คือ เสี่ยงน้อย ปานกลาง มาก หรือเร่งด่วน/วิกฤติ) การรายงานเป็นลายลักษณ์อักษร รายงานในลักษณะการเตือนภัย และการรายงานเพื่อคืนข้อมูลชุมชน
- ข้อมูลที่สำรวจแบ่งออกเป็น
 - ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว เช่น ข้อมูล จปฐ. ข้อมูลจากหน่วยงานอื่นที่มีการจัดเก็บไว้ (ข้อมูลความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน) ข้อมูลของสาธารณสุขจังหวัด กระทรวงสาธารณสุข
 - ข้อมูลที่มีการจัดเก็บ/ต้องสำรวจ คือเป็นข้อมูลความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวโดยใช้แบบประเมินครอบครัว รวมถึงข้อมูลความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชน ที่ ศพค. มีการจัดเก็บและจัดทำรายงาน

๓.๒) นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ ข้อมูลความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวและสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เก็บในระดับชุมชน นำไปใช้ในระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับชุมชน

- ระดับชาติ นำข้อมูล ไปกำหนดนโยบาย มาตรการ กลไก เพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัย
- ระดับจังหวัด นำข้อมูลไปกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัย ตลอดจนจัดสวัสดิการ/สวัสดิภาพเป็นรายกรณีและครอบครัวผู้ถูกกระทำรุนแรงและผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว
- ระดับชุมชน นำข้อมูลไปกระตุ้นให้เกิดการ “เฝ้าระวัง” โดยการ
 - คืนข้อมูล
 - กำหนดแนวทาง/แผนปฏิบัติการเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยของชุมชน

- กระตุ้นให้จัดกิจกรรมของเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัย ตามระดับความรุนแรงของปัญหาและลักษณะของความเสี่ยง (เขียว/เหลือง/แดง)
- จัดบริการให้ความช่วยเหลือ เป็นรายกรณีและครอบครัว

๓.๓) การติดตามและประเมินผล

- จัดให้มีการติดตามและประเมินผลการเฝ้าระวังและเตือนภัยที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ทั้งการติดตามและประเมินผลตามแผนปฏิบัติการระหว่างการประชุม/โครงการ/กิจกรรมที่กำหนดภารกิจร่วมกันของเครือข่าย
- จัดให้มีการนิเทศงาน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ความสำเร็จหรือปัญหาอุปสรรค เพื่อพัฒนาการทำงานของเครือข่ายเฝ้าระวังและเตือนภัยให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพ

แนวปฏิบัติสำหรับเครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยระดับชุมชน

๑) โครงสร้าง/องค์ประกอบของเครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยระดับชุมชน ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว เนื่องจาก

- มีความใกล้ชิดกับครอบครัวต่าง ๆ ในชุมชน มีความรู้จักและคุ้นเคยกับสมาชิกในชุมชนมากที่สุด และมีข้อมูลสถานการณ์ปัญหามากกว่าหน่วยงานอื่น
- คณะทำงานของ ศพค. มาจากตัวแทนของกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน ที่อาสาสมัครมาร่วมดูแลและป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน มีการบริหารจัดการในภาพของ “คณะทำงานศูนย์การพัฒนาครอบครัวในชุมชน” ที่มีเครือข่ายกลุ่มครอบครัวเป็นสมาชิกอยู่ในการดูแล และสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- เป็นศูนย์กลางการบริการและช่วยเหลือระดับชุมชน และสามารถเชื่อมโยงการทำงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หรือองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) โดยมีการจัดตั้งเงินในการคุ้มครองกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็ก เยาวชน ครอบครัว ฯลฯ)

๒) บทบาทและภารกิจของ ศพค. ศพค. มีบทบาทและภารกิจ ดังนี้

- เกาะติดสถานการณ์ปัญหาและความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวในระดับชุมชน
- สำรวจข้อมูลประเมินความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ระดับความรุนแรงของปัญหา
- แสวงหาทรัพยากรสำหรับการช่วยเหลือ รวดเร็ว ทันเวลา และมีประสิทธิภาพ
- ประสานส่งต่อ ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายในและภายนอกชุมชน (สหวิชาชีพ/เครือข่าย)
- ติดตามความก้าวหน้าของการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว เนื่องจากใกล้ชิดกับปัญหา

ดังภาพที่ ๑๐ เครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยระดับชุมชน

ภาพที่ ๑๐ เครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยระดับชุมชน

๓) ขั้นตอนการทำงานของเครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยระดับชุมชน ในการสร้างความร่วมมือ การทำงานของเครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยระดับชุมชน โดยเชื่อมโยงการทำงานในระดับต่าง ๆ และระหว่างชุมชนกับชุมชน ดังนี้

๓.๑) ภารกิจร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังและเตือนภัยฯ ในระดับชุมชน

- สำรวจ/รวบรวมข้อมูลสถานการณ์ปัญหา และประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ของเด็ก เยาวชน และคนในครอบครัว/ผู้ประสบปัญหาความรุนแรงให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้ง ครอบครัวและสิ่งแวดล้อมในชุมชน
- คัดกรองและประสานส่งต่อ เพื่อให้เด็ก เยาวชน และคนในครอบครัว/ผู้ประสบปัญหา/ครอบครัวเข้าถึงการบริการ
- วางแผนการให้บริการและสรรหาทรัพยากรสำหรับเฝ้าระวังและเตือนภัย รวมทั้งจัดบริการ และให้ความช่วยเหลือ โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ถูกกระทำ/ประสบปัญหา/ครอบครัว และพัฒนาการบริการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมกับความต้องการและจำเป็นของความเสี่ยงและปัญหา เพื่อให้ได้รับบริการที่ต้องการในเวลาที่เหมาะสม
- กำกับติดตามการเฝ้าระวังและเตือนภัย

- สนับสนุนให้เครือข่ายและชุมชน ริเริ่มแนวทางในการเฝ้าระวังและเตือนภัยเพื่อป้องกันสถานการณ์ที่เป็นอันตราย รวมถึงร่วมระบุถึงปัจจัยของความเสี่ยงและความเปราะบางที่มีอยู่
- ๓.๒) ดำเนินงานแนวทาง/ภารกิจที่เครือข่ายฯ ร่วมกันกำหนดขึ้น และพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายให้เป็นกลไกการทำงานของชุมชน โดยการบูรณาการการทำงานแบบสหวิชาชีพ โดยเป้าหมายของการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ในระดับชุมชน คือ
- เพื่อความปลอดภัยของผู้ประสบปัญหา
 - สร้างความรับผิดชอบของผู้กระทำ ความรุนแรง สนับสนุนให้มีการปรับพฤติกรรมและบำบัดฟื้นฟู เพื่อลดปัจจัยกระตุ้น/ปัจจัยเสี่ยง
 - ป้องกันปัญหาความรุนแรง ในภาพแบบต่าง ๆ รวมทั้งการทำความเข้าใจเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของชุมชนให้ปลอดภัยจากความรุนแรงในครอบครัว

บันทึก

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (๒๕๕๕). *คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยงานในการให้ความช่วยเหลือ*
คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ
มนุษย์.
- กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. (๒๕๕๕). *ระบบการเฝ้าระวังพฤติกรรม*
สุขภาพเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงของกลุ่มปกติ/เสี่ยง/ป่วยโรคเบาหวานความดันโลหิตสูงใน
ประเทศไทย: นโยบายสู่การปฏิบัติสำหรับสถานบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ. สืบค้นข้อมูลจาก
เว็บไซต์: http://www.hed.go.th/data_center/info_mod.pdf. เข้าถึงเมื่อ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗.
- กิตติพรรณ ศิริทรัพย์. (๒๕๕๖). รายงานเบื้องต้น: ประสพการณ์ทางจิตใจของผู้สูงอายุที่ถูกกระทำรุนแรง.
วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย. ปีที่ ๒๑. ฉบับที่ ๑. ปี ๒๕๕๖. คณะจิตวิทยา. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- กฤตยา อาชวนิจกุล, ชื่นฤทัย กาญจนจิตรา และ วาสนา อิ่มอม. (๒๕๕๖). *รายงานการวิจัย: ความรุนแรงใน*
ชีวิตคู่กับสุขภาพผู้หญิง. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (๒๕๕๔). *การคิดเชิงสังเคราะห์*. กรุงเทพมหานคร. ชัศเชสมิเดีย.
- คณะทำงานจัดทำแนวทางการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงใน
ครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐. (๒๕๕๔). *แนวทางการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ*
ด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐. UN Women และสำนักงานกิจการสตรีและสถาบัน
ครอบครัว. (เอกสารอัดสำเนา).
- ชื่นฤทัย กาญจนจิตรา และสุภรต์ จรัสสิทธิ์. (๒๕๕๒). *ครอบครัวกับความรุนแรงในชีวิตคู่*. *ประชากรและ*
สังคม ๒๕๒๒. มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า ๒๐๖-๒๒๑.
- นภาพรณัฏ หะวานนท์. (๒๕๕๕). *คำให้การของผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้าย*. การวิจัยภายใต้โครงการกำลังใจใน
พระตำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. สำนักงานกิจการในพระตำริพระเจ้าหลานเธอ
พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม.
- บุญเสริม หุตะแพทย์, ประกายรัตน์ ภัทรชิตี, และ กุลกานต์ อภิวัฒน์ลังการ. (๒๕๕๒). *ทัศนคติและบทบาท*
ของทีมสหวิชาชีพต่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความ
มั่นคงของมนุษย์.
- บุญเสริม หุตะแพทย์. (๒๕๕๕). *รายงานการศึกษาเอกสารและการสำรวจภาพแบบและกระบวนการบำบัด*
ฟื้นฟูผู้กระทำรุนแรงในครอบครัว. โครงการพัฒนาไกลเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำ
ความรุนแรงในครอบครัว มูลนิธิหญิงชายก้าวไกลและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพ (สสส).

บุญเสริม หุตะแพทย์. (๒๕๕๕). รายงานการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐. ความร่วมมือระหว่าง UN Women และสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (เอกสารอัดสำเนา).

บุญเสริม หุตะแพทย์. (๒๕๕๖). “ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว” ในเอกสาร *มติสมัชชาสตรีและครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๖*. สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. วันจันทร์ที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๖. โรงแรมปรินซ์ พาเลซ กรุงเทพมหานคร. (หน้า ๒๔-๓๑).

บุญเสริม หุตะแพทย์. (๒๕๕๗). “หน่วยที่ ๑๕ การวิจัยด้านพัฒนาการมนุษย์และครอบครัวในเอกสารการสอน”. *ชุดวิชาสถิติและการวิจัยด้านพัฒนาการมนุษย์และครอบครัว*. นนทบุรี: สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บุญเสริม หุตะแพทย์. (๒๕๕๗). “ความรุนแรงต่อภรรยาในครอบครัวอาเซียนและครอบครัวไทย”. *วารสารมนุษยนิเวศศาสตร์*. ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสวันสถาปนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ปีที่ ๓๖.

บุญเสริม หุตะแพทย์ และคณะ. (๒๕๕๗). *รายงานผลการดำเนินงาน โครงการวิจัยวัดสถานการณ์ทางสังคมเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยต่อกลุ่มเป้าหมาย ด้านความรุนแรงในครอบครัว*. สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (เอกสารอัดสำเนา).

พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ. (๒๕๕๔). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อป้องกันความรุนแรงในครอบครัว. *Rama Nurs J.* October - December, ๒๐๑๑. Vol. ๑๗ No ๑.

เมทีณี พงษ์เวช. (๒๕๕๖). รายงานการศึกษาเพื่อพัฒนากลไกและภาพแบบการประสานงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐. (เอกสารสำเนา).

ศูนย์การเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (๒๕๕๖). *แนวทางและหลักการเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม*. เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “การเสริมสร้างกระบวนการเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม”. กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

สนธยา พลศรี. (๒๕๕๐). *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*. โอเดียนสโตร์. กรุงเทพมหานคร.
สาโรช นักเบศรี. (มปป.). *บทบาทสหวิชาชีพและแนวทางการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐*. สืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์ <http://www.violence.in.th/publicweb/pdf.%๕Cสาระสำคัญ.pdf>. เข้าถึงเมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๘.

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (๒๕๕๓). *ข้อตกลงความร่วมมือการดำเนินการยุติความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐*. สืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์. <http://www.violence.in.th/publicweb/NewsDetail.aspx?id=๑๔&type=๑>. เข้าถึงเมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๘.

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (๒๕๕๔). *คู่มือการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานสอบสวน และผู้ประนีประนอม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐*. สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. (๒๕๕๕). *ภาวะสังคมไทยไตรมาสสี่และภาพรวมปี ๒๕๕๕*. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๖. วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖. สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://social.nesdb.go.th>. เข้าถึงเมื่อ ๑ เมษายน ๒๕๕๗.

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (๒๕๕๗). รายงานผลการดำเนินงานโครงการชีวิตสถานการณ์ทางสังคมเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยต่อกลุ่มเป้าหมาย ปี ๒๕๕๗. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (๒๕๕๖). *แนวทางและหลักการการเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม*. เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การเสริมสร้างกระบวนการเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม. กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖. ศูนย์การเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

อังคณา ช่วยคำชู. (๒๕๕๕). “ความรุนแรงในครอบครัว: สาเหตุ ผลกระทบ และแนวทางการช่วยเหลือ”. *วารสารธรรมศาสตร์*. ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๓. หน้า ๑๓๐-๑๔๕.

อุมามน พวงทอง. (๒๕๕๑). ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อเด็ก. ใน *ความรุนแรงในครอบครัว ทฤษฎี ผลกระทบ และกฎหมาย*. รณชัย คงสกนธ์ และ นฤมล โพธิ์แจ่ม (บรรณาธิการ). หน่วยจัดการความรู้ด้านความรุนแรงในครอบครัว คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.

แบบฟอร์มสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อประเมินครอบครัวและชุมชน

คำอธิบายการเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. วัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูล

- ๑.๑ เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวในชุมชน
๑.๒ เพื่อนำข้อมูลไปกำหนดแนวทางการเฝ้าระวังและเตือนภัย เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว

๒. แบบฟอร์มนี้มี ๒ ส่วน คือ

- ๒.๑. แบบประเมินชุมชน ผู้ให้ข้อมูลคือแกนนำชุมชน ชุมชนละ ๑ คน
๒.๒. แบบประเมินครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคคลในครอบครัว ครัวเรือนละ ๑ คน

แบบประเมินชุมชน

๑. ข้อมูลของชุมชน

๑.๑ หมู่ที่.....ชื่อหมู่บ้านตำบล

อำเภอจังหวัด

๑.๒ เป็นพื้นที่ในหรือนอกเขตเทศบาล ๑) ในเขตเทศบาล ๒) นอกเขตเทศบาล

๑.๓ มีจำนวนครัวเรือนครัวเรือน และประชากร จำนวนคน

๒. ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนข้อใดตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับชุมชนที่ท่านอยู่

๑. สามารถหาซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ง่าย	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๒. มีร้านเกม โต๊ะสนุกเกอร์ หรือแหล่งมั่วสุมอื่น ๆ	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๓. มีบ่อนการพนันหรือแหล่งอบายมุขอื่น ๆ	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๔. มีการแพร่ระบาดของ/ซื้อขายยาเสพติด	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๕. มีเหตุทะเลาะวิวาทระหว่างคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๖. มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อการพัฒนาเด็ก เยาวชน และส่งเสริมสิทธิสตรี	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๗. มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมและจัดบริการสำหรับผู้สูงอายุ	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๘. มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมและจัดบริการสำหรับผู้พิการ	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๙. มีการจัดกิจกรรมเพื่อยุติความรุนแรงต่อสตรี เด็กและเยาวชน ผู้พิการ ผู้สูงอายุ และบุคคลในครอบครัว	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๑๐. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น จัดกิจกรรมค่ายครอบครัว	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่

แบบประเมินครอบครัว

ส่วนที่หนึ่ง ข้อมูลทั่วไปของครอบครัว

ก. ข้อมูลของผู้ตอบคำถามและครอบครัว

- ๑.๑ เพศ ๑. หญิง ๒. ชาย
- ๑.๒ อายุ.....ปี
- ๑.๓ จบการศึกษา ๑. ประถมศึกษา ๒. มัธยมศึกษาตอนต้น
 ๓. มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. ๔. ปวส. หรือ อนุปริญญา
 ๕.ปริญญาตรี ๖. สูงกว่าปริญญาตรี
 ๗. ไม่ได้ศึกษา ๘. อื่น ๆ ระบุ
- ๑.๔ สถานภาพการสมรส ๑. โสด ๒. สมรส-อยู่ด้วยกัน
 ๓. สมรส-แยกกันอยู่ ๔. หย่าร้าง/หม้าย
- ๑.๕ สถานภาพในครอบครัว
- ๑.สามี/พ่อ ๒. ภรรยา/แม่
 ๓. ปู่-ย่า หรือ ตา-ยาย ๔. ลูก
 ๕. ญาติ/ผู้อาศัย ๖. อื่น ๆ ระบุ
- ๑.๖ เมื่อเปรียบเทียบรายได้กับรายจ่ายในครอบครัว ข้อใดตรงกับความเป็นจริงในครอบครัวท่านมากที่สุด
๑. รายได้มากกว่ารายจ่าย ๒. รายได้น้อยกว่ารายจ่าย
 ๓. รายได้เท่ากับรายจ่าย ๔. อื่น ๆ ระบุ

ข. ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับชุมชน

- ๑.๗ สมาชิกในครอบครัวของท่านมีการพูดคุย/สังสรรค์กับเพื่อนบ้านหรือไม่
๑. เป็นประจำ ๒. เป็นบางครั้ง ๓. ไม่เคยทำ
- ๑.๘ สมาชิกในครอบครัวของท่านเข้าร่วมงานประเพณีของชุมชนหรือไม่
๑. เป็นประจำ ๒. เป็นบางครั้ง ๓. ไม่เคยเข้าร่วมงาน
- ๑.๙ ท่านและสมาชิกในครอบครัวมีการใช้บริการในชุมชนข้อใด [ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ]
๑. โรงเรียน/ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๒. ศูนย์บริการสาธารณสุข/โรงพยาบาล
 ๓. วัด มัสยิด ๔. สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
 ๕. แหล่งเงินทุนต่างๆ [กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพ]
 ๖. บริการให้คำปรึกษา/ค่ายครอบครัว
 ๗. อื่น ๆ ระบุ

ส่วนที่สอง ข้อมูลสำหรับการประเมินครอบครัว

ข้อใดเป็นข้อมูล เหตุการณ์ หรือการกระทำใดที่ตรงกับครอบครัวของท่าน ในรอบปีที่ผ่านมา

๑. มีคนในครอบครัวว่างงาน หรือไม่มีรายได้ และสร้างความเดือดร้อนให้ครอบครัว	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๒. มีคนในครอบครัวดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์/ใช้สารเสพติด และสร้างความเดือดร้อนให้ครอบครัว	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๓. มีคนในครอบครัวติดการพนัน/มีหนี้สิน และสร้างความเดือดร้อนให้ครอบครัว	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๔. คนในครอบครัวมีพฤติกรรมนอกใจ (คู่สมรส) หรือระแวงหึงหวง	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๕. มีคนในครอบครัวผูกขาดการตัดสินใจ หรือควบคุมกำกับพฤติกรรม จนสมาชิกในครอบครัวรู้สึกถูกบีบบังคับ	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๖. มีคนในครอบครัวที่อารมณ์ร้อน โมโห ฉุนเฉียว หงุดหงิดง่าย	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๗. ในครอบครัวมีเด็กหรือเยาวชนที่เก็บตัว ไม่สูงส่งกับใคร จนรู้สึกเป็นปัญหา	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๘. มีคนในครอบครัวมีปัญหาทางจิตที่เห็นได้ชัด หรือมีประวัติเข้ารับการรักษาทางจิตเวช	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๙. เป็นครอบครัวที่พ่อหรือแม่ที่ต้องเลี้ยงลูกตามลำพัง (ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว)	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๑๐. ในครอบครัวมีพ่อเลี้ยง/แม่เลี้ยง ลูกเลี้ยง ลูกบุญธรรม	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๑๑. ในครอบครัวมีบุคคลที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ เช่น ผู้พิการ ผู้สูงอายุ หรือป่วยเรื้อรัง	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๑๒. คนในครอบครัวมีปากเสียงกัน หรือทะเลาะกัน เป็นประจำ	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๑๓. คนในครอบครัวมีการทุบตี ทำร้ายร่างกายกันเป็นประจำ	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๑๔. มีคนในครอบครัวข่มขู่จะทำร้ายกัน	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๑๕. มีการบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ หรือมีเพศสัมพันธ์แบบไม่เต็มใจ	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๑๖. เคยมีประวัติว่าผู้หญิงตั้งครรภ์ถูกทำร้ายจากคนในครอบครัว	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๑๗. คนในครอบครัวเคยมีประวัติทำร้ายตัวเอง หรือฆ่าตัวตาย	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๑๘. อดีตสามีหรืออดีตภรรยา หรือบุคคลที่เคยมีความสัมพันธ์กันในครอบครัวมีพฤติกรรมคุกคาม ข่มขู่ ทำให้อับอาย/ทำร้าย	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๑๙. มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวจนต้องปรึกษากับคนอื่น หรือหน่วยงาน	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๒๐. คนในครอบครัวเคยมีประวัติถูกระบาดความรุนแรงในครอบครัวจนต้องเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาล	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๒๑. เคยมีการแจ้งเหตุการณ์กระทำความรุนแรงในครอบครัวต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ/เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง/กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่น ๆ	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
๒๒. คนในครอบครัวต้องการให้มีเจ้าหน้าที่ราชการ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจมาช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่

บันทึกการสังเกตของผู้เก็บข้อมูล.....

.....

การแปลผลข้อมูล (ส่วนที่ ๒) การแปลผลในระดับครอบครัวและระดับชุมชนมีดังนี้

๑) ในระดับครอบครัว พิจารณาระดับความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว จากจำนวนข้อ (หรือจำนวนข้อมูล เหตุการณ์หรือการกระทำ) ที่กลุ่มเป้าหมายเลือกตอบ ว่า “ใช่” โดยมีเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมาย	การตีความ
ตอบ “ไม่ใช่”ทุกข้อ	ไม่มีความเสี่ยงต่อความรุนแรง ความเข้มความรุนแรง เท่ากับ ๑ หรือระดับเขียว	เป็นครอบครัวปกติ ไม่มีปัญหา ไม่มีปัจจัยความเสี่ยง ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และ ได้รับผลกระทบจากปัจจัยทางสังคมน้อย เป็นครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีโอกาส กระทำความรุนแรงในครอบครัวต่อกันน้อย
ตอบ “ใช่”จำนวน ๑-๖ ข้อ ได้คะแนน ไม่เกินร้อยละ ๒๗ ของคะแนนเต็ม	มีความเสี่ยงเกิดการกระทำความรุนแรง ในครอบครัว ในระดับน้อย ความเข้มความรุนแรง เท่ากับ ๒ หรือแปลงเป็นระดับสีเหลือง เพื่อการ เตือนภัย	เป็นครัวเรือนที่มีปัจจัยเสี่ยงต่อ ความรุนแรงในครอบครัวและมี โอกาสกระทำรุนแรงบ้างเป็นครั้ง คราว แต่เกิดขึ้นน้อย
ตอบ “ใช่” จำนวน ๗- ๑๑ ข้อ ได้คะแนน มากกว่าร้อยละ ๒๘- ร้อยละ ๕๐ ของ คะแนนเต็ม	มีความเสี่ยงเกิดการกระทำความรุนแรง ในครอบครัว ในระดับปานกลาง ความเข้มของความรุนแรง เท่ากับ ๓ หรือแปลงเป็นระดับสีส้ม เพื่อการเตือนภัย	เป็นครัวเรือนมีปัจจัยเสี่ยงและ มีความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น แล้ว และเสี่ยงจะใช้ความรุนแรง เพิ่มมากขึ้น
ตอบ “ใช่” จำนวน ๑๒ ข้อ ขึ้นไป ได้คะแนน เกินกว่า ร้อยละ ๕๐ของคะแนนเต็ม	มีความเสี่ยงเกิดการกระทำความรุนแรง ในครอบครัว ในระดับมาก ความเข้มของความรุนแรง เท่ากับ ๔ หรือหรือแปลงเป็นระดับสีแดง เพื่อการเตือนภัย	เป็นครัวเรือนมีปัจจัยเสี่ยงหลาย ปัจจัย มีการกระทำรุนแรงใน ครอบครัวเกิดขึ้นแล้ว และเสี่ยงจะ ใช้ความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นและมี การกระทำรุนแรงซ้ำ

๒) ในระดับชุมชน ในการพิจารณาว่าชุมชนใดมีระดับความรุนแรงมากกว่ากัน ให้ใช้สูตร คำนวณ ดังนี้

ระดับความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงของชุมชน $k =$ ผลรวมของ (ค่าร้อยละของครอบครัวที่มีความเข้มของความรุนแรงในแต่ละระดับ \times ระดับความเข้มของความรุนแรง) หารด้วย ๑๐๐

ค่าที่คำนวณได้มีค่าตั้งแต่ ๑-๔ มีความหมาย ดังนี้

คะแนน ๑.๐๐	ชุมชน มีความเข้มความรุนแรง เท่ากับ ๑ (ไม่มีความเสี่ยงต่อความรุนแรง)
คะแนน ๑.๐๑-๒	ชุมชน มีความเข้มความรุนแรง เท่ากับ ๒ (มีความเสี่ยงระดับน้อย)
คะแนน ๒.๐๑-๓	ชุมชน มีความเข้มความรุนแรง เท่ากับ ๓ (มีความเสี่ยงระดับปานกลาง)
คะแนน ๓.๐๑-๔	ชุมชน มีความเข้มความรุนแรง เท่ากับ ๔ (มีความเสี่ยงระดับมาก)

“คู่มือการปฏิบัติงานของเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรง ในครอบครัว”

ที่ปรึกษา

ว่าที่ร้อยตรีศรีณีย์ สมนานพันธ์ รองปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นายจิระศักดิ์ ศรีพรหมมา ผู้อำนวยการกองวิชาการ

นางศศิธร หวังวรวิติ นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ

นายพยนต์ มัทวานุกูล นักพัฒนาสังคมชำนาญการ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : มิถุนายน ๒๕๕๘

จำนวนพิมพ์ : ๓๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย : สำนักงานปลัดกระทรวง
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

โทรศัพท์ : ๐๒ ๒๐๒ ๕๐๓๖ – ๕

โทรสาร : ๐๒ ๒๐๒ ๕๐๓๘

พิมพ์ที่ : บริษัท แอดวานซ์พรินติ้งเซอร์วิส จำกัด

๒๑/๘๓ ซอยศูนย์วิจัย ถนนพระราม ๕ แขวงบางกะปิ เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

ลิขสิทธิ์ของ : สำนักงานปลัดกระทรวง
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

